

آسیا، پهناورترین قاره

فصل

قاره‌ها خشکی‌های بزرگ و یکپارچه‌ای هستند که توسط دریاها از هم جدا می‌شوند. بر مبنای یک تقسیم‌بندی قاره‌های جهان به ۷ قاره تقسیم شده است:

- ۱- آسیا؛ ۲- افریقا؛ ۳- اروپا؛
- ۴- آمریکای شمالی؛ ۵- آمریکای جنوبی؛
- ۶- اقیانوسیه؛ ۷- قطب جنوب.

از میان این قاره‌ها، یک قاره یعنی قطب جنوب به سبب سرما و یخبندان شدید، مسکونی نیست و تنها محققان، کاوشگران و گردشگران را به خود جذب می‌کند.

آسیا وسیع‌ترین و پرجمعیت‌ترین قاره جهان است. از هفت میلیارد نفر جمعیت کره زمین بیش از چهار میلیارد نفر در آسیا زندگی می‌کنند. در این قاره تنوع زیادی از ادیان، فرهنگ‌ها، زبان‌ها و اقوام دیده می‌شود. بلندترین کوه‌های جهان، پهناورترین جلگه‌ها و پرجمعیت‌ترین کشورهای دنیا در این قاره قرار گرفته است. کشور ما ایران هم یکی از کشورهای آسیا است.

بیایید با قاره‌ای که در آن زندگی می‌کنیم، بیشتر آشنا شویم.

● شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن، بی می‌برید:

- ۱- مهم‌ترین اشکال ناهمواری‌ها در آسیا کدام‌اند؟
- ۲- آسیا از نظر وسعت، موقعیت و جمعیت، چه تفاوتی با سایر قاره‌ها دارد؟
- ۳- ویژگی‌های انسانی و اقتصادی قاره آسیا کدام‌اند؟
- ۴- چگونه از اطلس برای مطالعه قاره‌ها و کشورها استفاده می‌کنیم؟

ویژگی‌های طبیعی آسیا

درس ۱۷

موقعیت و وسعت

به نقشهٔ روبه‌رو توجه کنید. قارهٔ پهناور آسیا از قطب شمال تا جنوب مدار استوا امتداد یافته است و بخش اعظم آن در نیمکرهٔ شمالی قرار دارد.

آیا می‌توانید بگویید قارهٔ آسیا از سه طرف به کدام اقیانوس‌ها محدود می‌شود؟ روی نقشه نام اقیانوس‌ها را بنویسید.

یک کرهٔ جغرافیایی را به کلاس بیاورید و روی آن تنگه برینگ را پیدا کنید. همان‌طور که می‌بینید قارهٔ آسیا از طریق تنگه برینگ از آمریکای شمالی و از طریق کانال* سوئز از قارهٔ آفریقا جدا می‌شود.

در بین قاره‌های جهان، تنها دو قاره آسیا و اروپا به هم چسبیده‌اند به همین دلیل، بعضی از جغرافیدانان این دو قاره را یک قاره دانسته و آن را «اوراسیا» نامیده‌اند و رشته کوه اورال را مرز بین دو قاره آسیا و اروپا در نظر گرفته‌اند. روی نقشه، این رشته کوه را نشان دهید.

آسیا وسیع‌ترین قارهٔ جهان است. به نمودار مقایسهٔ وسعت این قاره با سایر قاره‌ها توجه کنید.

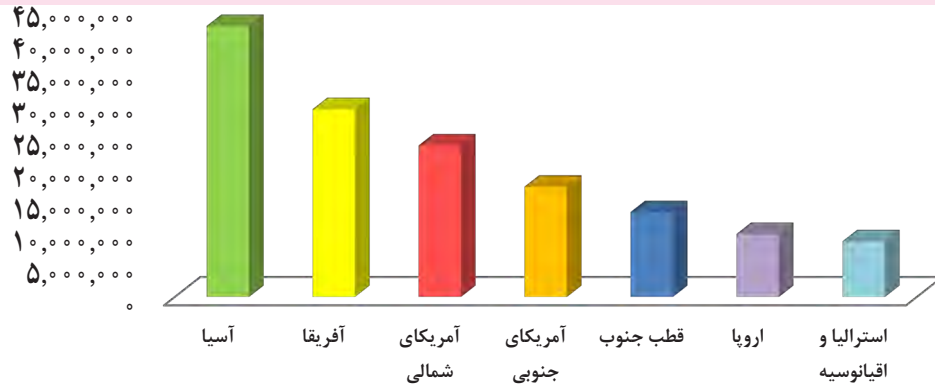

فعالیت

۱- با توجه به نمودار، وسعت قاره‌ها را با یکدیگر مقایسه کنید.

کیلومتر مربع

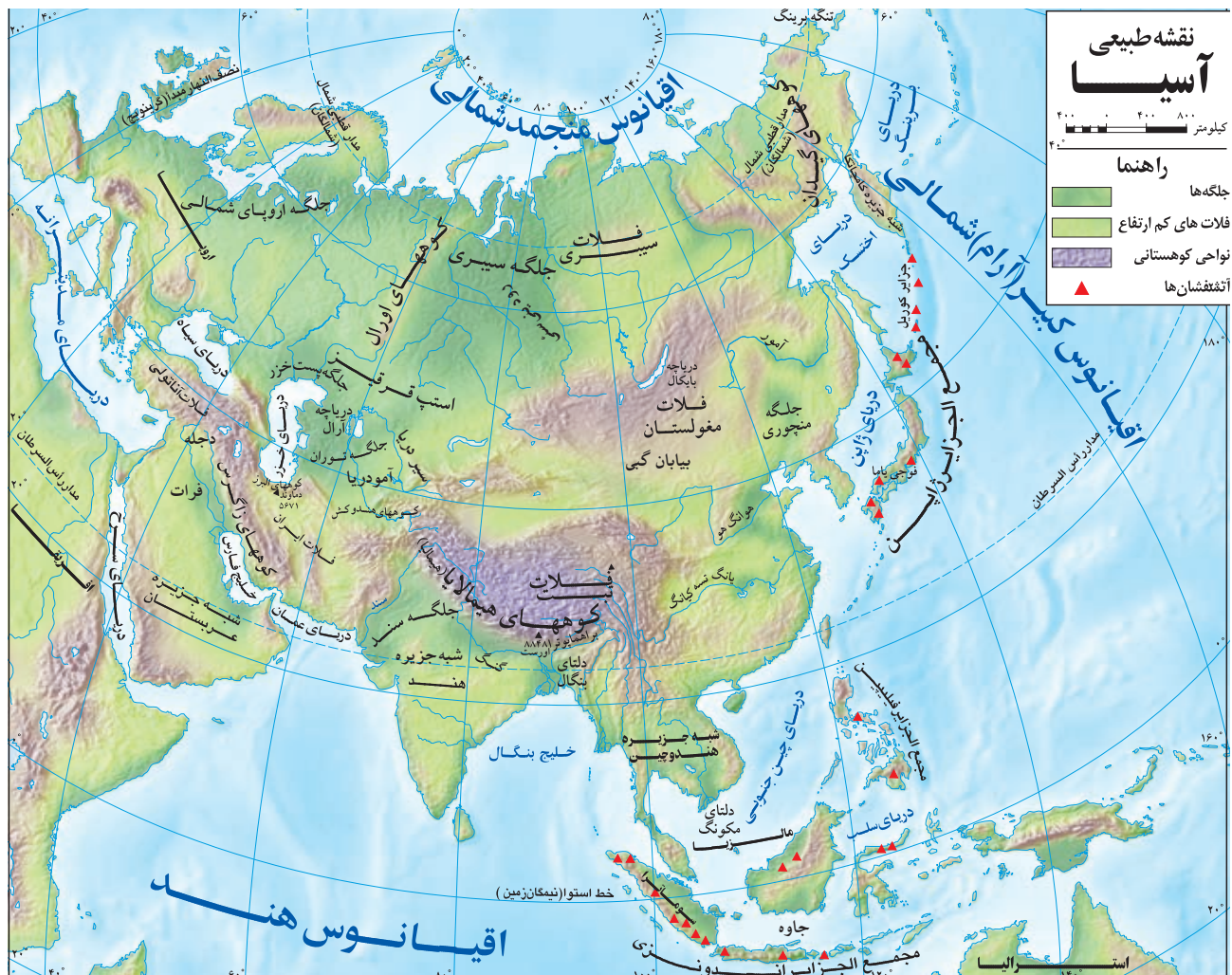

● مقایسه وسعت قاره‌های جهان

ناهمواری‌ها (اشکال زمین)

به نقشه ناهمواری‌های آسیا توجه کنید. در قاره آسیا می‌توان سه نوع از ناهمواری‌ها را مشاهده کرد:

۱- فلات* های بلند و کوه های مرتفع   ۲- سرزمین های پست   ۳- مجمع الجزایر آشفشانی

۱- فلات‌های بلند و کوه‌های مرتفع: در آسیا فلات‌های بلندی چون آناتولی، ایران، تبت و مغولستان وجود دارند. این فلات‌ها را که از غرب به شرق آسیا کشیده شده‌اند، روی نقشه نشان دهید.

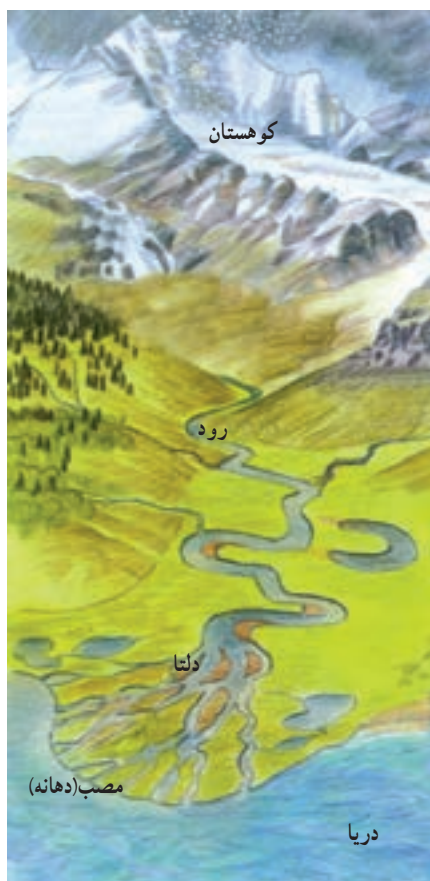
در حاشیه این فلات‌ها، رشته‌کوه‌های مرتفعی قرار دارند. چند رشته‌کوه بلند آسیا را نام ببرید. قلهٔ اورست (۸۸۴۸ متر) در رشته‌کوه هیمالیا، بلندترین قلهٔ جهان است و به آن بام دنیا لقب داده‌اند.

○ صعود به اورست از سخت‌ترین اهداف برای کوهنوردان است.
تاکنون تعدادی از زنان و مردان ایرانی توانسته‌اند به این قلهٔ صعود کنند.

○ رشته‌کوه هیمالیا

۲- سرزمین‌های پست: در آسیا رودهای پرآب، جلگه‌های پهناوری به وجود آورده‌اند. مانند جلگهٔ بزرگ سیبری، جلگهٔ گنگ و سند و جلگهٔ چین.

- روی نقشه به جلگهٔ سیبری در شمال آسیا توجه کنید. این جلگه از آبرفت کدام رود پدید آمده است؟
- در شمال شبه‌جزیرهٔ هند نیز جلگهٔ پهناور و حاصلخیز «سند و گنگ» وجود دارد و نام این جلگه از دو رود به همین نام گرفته شده است. رودهای گنگ و سند از رشته‌کوه‌های هیمالیا سرچشمه می‌گیرند. این جلگهٔ پهناور شمال هند، بخش وسیعی از کشور پاکستان و بنگلادش را دربر می‌گیرد.

گاهی رودها، آبرفت‌ها را در مصب* خود انباشته می‌کنند و از انباشته شدن آبرفت‌ها در مصب رودها، سرزمین‌های مثلث شکلی به وجود می‌آید که به آنها دلتا (Δ) می‌گویند. با انباشته شدن دائمی آبرفت‌ها، دلتاها پیوسته توسعه می‌یابند و در آب دریا پیش می‌روند.

به طور کلی دلتاها زمین‌های مناسبی برای کشاورزی بوده و جمعیت انبوهی را در خود جای داده‌اند. با این حال ساکنان این دلتاها همواره در معرض خطراتی چون طوفان‌های دریایی، طغیان رود و سیلاب هستند. اکنون دوباره به نقشه دقت کنید. دلتای بنگال از آبرفت کدام رودها پدید آمده است؟ این دلتا قسمت اعظم خاک کدام کشور را تشکیل می‌دهد؟

○ برنج، جای و کف از محصولات عمده‌ای است که در زمین‌های حاصلخیز دلتای بنگلادش کشت می‌شود.

● یکی دیگر از جلگه‌های پهناور آسیا، جلگه بزرگ چین در شرق آسیا است. این جلگه از آبرفت رود «یانگ تسه کیانگ» پدید آمده است.

رود یانگ تسه کیانگ، طول‌ترین رود آسیا است. این رود که بیش از ۶۰۰۰ کیلومتر (یعنی سه برابر فاصله اروپا تا زاهدان) طول دارد از کوه‌های غرب چین سرچشمه می‌گیرد و از استان‌ها و شهرهای مختلف آن عبور می‌کند.

بر روی این رود، عظیم‌ترین سد جهان به نام سد «سه دره» ساخته شده است که از نظر میزان تولید برق در جهان بی‌نظیر است. علاوه بر آن ذخیره‌سازی آب، کنترل سیلاب‌ها و جلب گردشگران از دیگر اهداف ساختن این سد است.

○ گردشگران سوار بر قایق بر روی رودخانه یانگ تسه کیانگ به دیدن سد سه دره
○ سد سه دره بر روی رود یانگ تسه کیانگ می‌روند.

۳- مجمع‌الجزایر آتشفشانی: در مشرق و جنوب شرقی آسیا به‌ویژه در کناره‌های اقیانوس آرام، مجمع‌الجزایری سر از آب بیرون آورده‌اند. مجمع‌الجزایر ژاپن، فیلیپین و اندونزی را روی نقشه پیدا و مشاهده کنید.

از آنجایی که این بخش از قاره آسیا از ناهمواری‌های جوان* است، کوه‌های آتشفشانی زیادی در آنها مشاهده می‌شود. همچنین در این مناطق، زمین‌لرزه‌های بسیاری رخ می‌دهد. بنابراین کشورهایی که در این منطقه واقع شده‌اند، همواره در معرض بلایای طبیعی* چون زمین‌لرزه، سونامی* و فعال شدن کوه‌های آتشفشانی هستند.

○ قله آتشفشانی فوجی یاما در ژاپن از فضا

فعّالیت

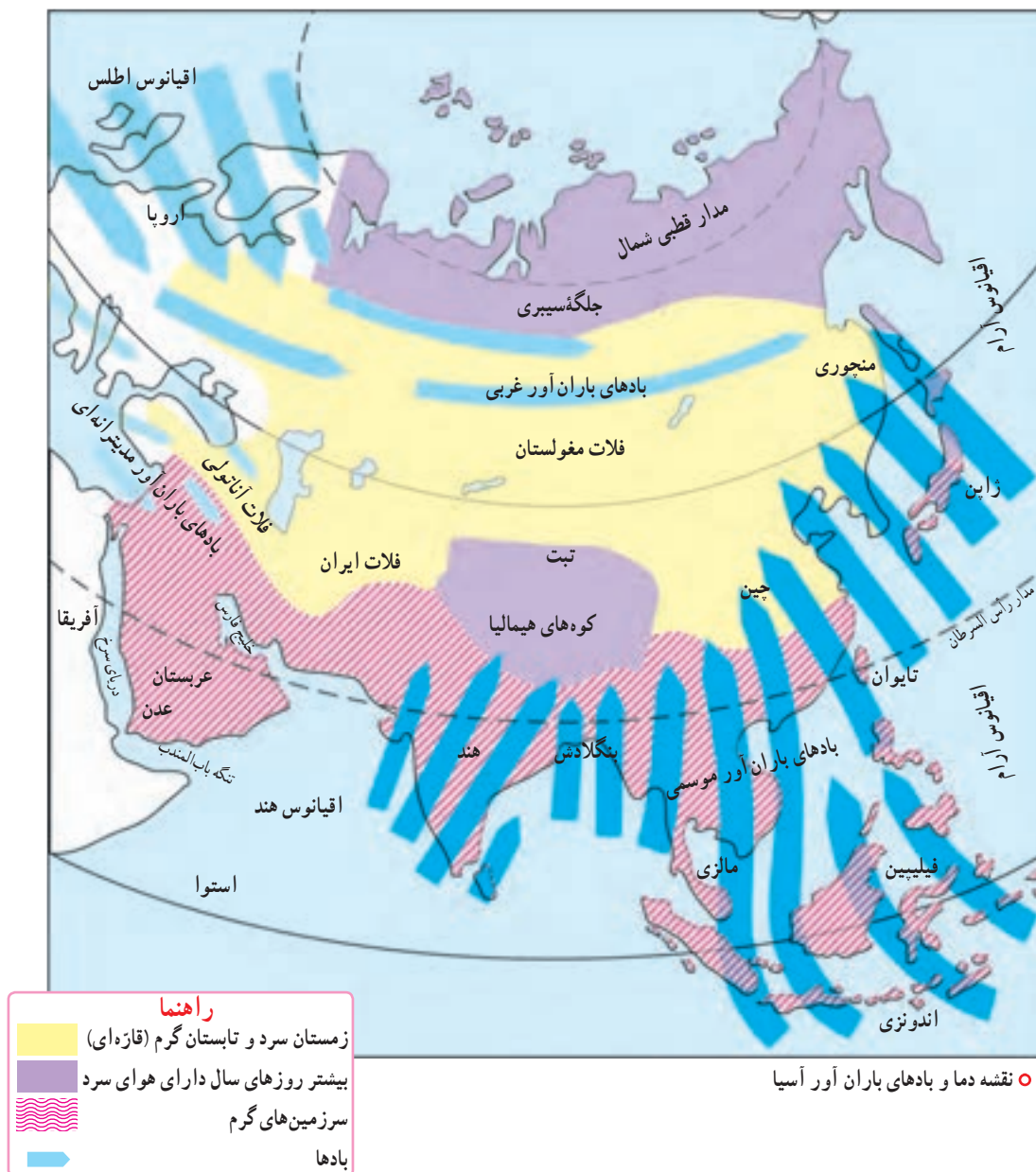
- ۲- کاربرگه شماره (۱۲) نقشه قاره آسیا را در کلاس کامل کنید.
- ۳- تحقیق کنید کشور فیلیپین از چند جزیره تشکیل شده است.

○ زمین‌لرزه و سونامی توهوکو در ژاپن در سال ۱۳۹۰ هجری شمسی که از مخرب‌ترین زلزله‌ها در تاریخ ژاپن بود و تلفات و خسارات زیادی برجای گذاشت.

○ فعال شدن کوه آتشفشان سینا بونگ در جزیره سوماترا در غرب اندونزی در سال ۱۳۹۲ هجری شمسی که در آن فوران گدازه‌ها موجب شده است، صدها نفر از ساکنان روستاها، منطقه را تخلیه کنند و آواره شوند.

آب و هوا

همان‌طور که روی نقشه مشاهده می‌کنید، آسیا قاره‌ای پهناور است که از قطب شمال تا مدار استوا امتداد یافته است و بخش‌های مختلف این قاره دما و بارش متفاوت دارند.

دما

- در سرزمین‌های مجاور قطب شمال در سبیری، هوا در تمام روزهای سال سرد و دارای یخبندان‌های طولانی است.
- بخش‌های داخلی و مرکزی آسیا، آب و هوای قاره‌ای یا بَرّی دارند. در این نوع آب و هوا، زمستان‌ها بسیار سرد و تابستان‌ها بسیار گرم و خشک است.
- سرزمین‌های مجاور دریاها از دریای سرخ تا جزیره تایوان در شرق چین، آب و هوای گرم دارند.

بارش

به طور کلی از نظر بارش، آسیا را می توان به دو بخش تقسیم نمود :

الف) آسیای مرطوب (سبز): سرزمین های مشرق، جنوب و جنوب شرقی آسیا که در معرض بادهای موسمی (مونسون) قرار دارند آسیای سبز را تشکیل می دهند. این بادهای که در اواخر بهار و فصل تابستان از اقیانوس ها به سمت خشکی می وزند، موجب ریزش باران فراوان در این ناحیه می شوند. زندگی روستایی و کشاورزی به ریزش این باران ها بستگی دارد و در صورت بارش کم یا نامنظم، کشاورزان خسارت می بینند. البته ریزش های شدید باران های موسمی نیز گاهی موجب طغیان رودخانه ها و بروز سیل در این منطقه می شوند.

○ کشاورزی در آسیا تحت تأثیر بادهای موسمی است.

○ سیل در بنگلادش

ب) آسیای خشک: سرزمین های غربی و جنوب غربی آسیا شامل عربستان، داخل فلات آناتولی و فلات ایران و همچنین آسیای مرکزی به ویژه بیابان گبی* از نواحی خشک آسیا محسوب می شوند.

○ بیابان گبی

فعالیت

با توجه به نقشه آب و هوا در صفحه قبل به پرسش ها پاسخ دهید :

۴- چرا هوای تبت مانند نواحی قطبی و شمال آسیا سرد است؟

۵- بادهای موسمی از سمت کدام اقیانوس ها به مشرق و جنوب شرقی آسیا

می وزند؟

۶- چرا بادهای موسمی نمی توانند به آسیای مرکزی و بیابان گبی نفوذ کنند؟

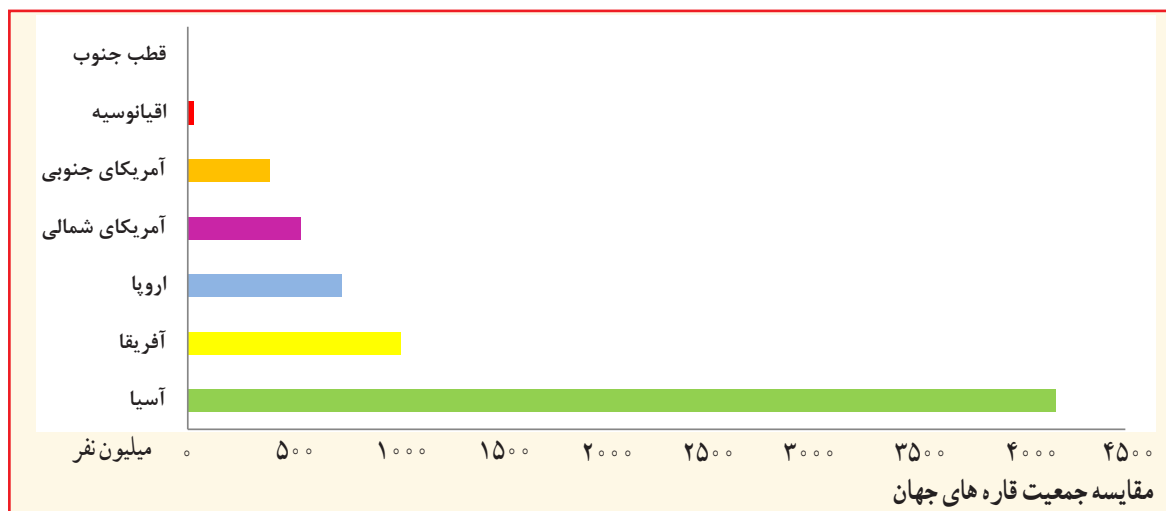
۷- چرا سرزمین های جنوب آسیا در بیشتر مواقع سال آب و هوای گرم دارند؟

۸- وزش کدام یک از بادهای کشور ما را تحت تأثیر قرار می دهد؟

ویژگی‌های انسانی و اقتصادی آسیا

در آسیا، اقوام گوناگون با فرهنگ‌های مختلف زندگی می‌کنند. دین، زبان، آداب و رسوم و سبک زندگی مردم در بخش‌های مختلف آسیا، متفاوت است.

○ جمعیت چین

جمعیت

آسیا نه تنها وسیع‌ترین قاره جهان است بلکه پرجمعیت‌ترین قاره‌هاست. روی نمودار، جمعیت قاره‌ها را با یکدیگر مقایسه کنید و آنها را به ترتیب جمعیت نام ببرید.

۶۰ درصد جمعیت جهان در آسیا زندگی می‌کنند اما همان‌طور که در نقشه پراکندگی جمعیت آسیا مشاهده می‌کنید، جمعیت در همه جای این قاره پهن‌آور، یکسان توزیع نشده است.

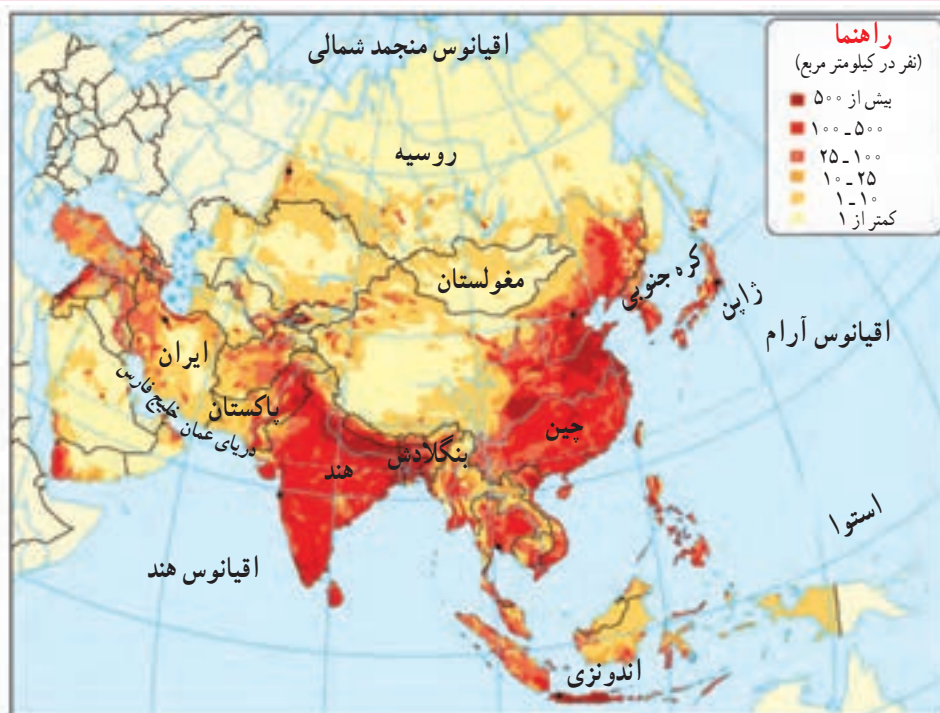
نواحی مرتفع چون فلات تبت و هیمالیا و بیابان‌های وسیع، خالی از جمعیت یا کم جمعیت است؛ در حالی که در جنوب و جنوب‌شرقی آسیا، جمعیت انبوهی به طور متراکم زندگی می‌کنند. پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان یعنی چین (با حدود ۱/۳۰۰/۰۰۰/۰۰۰ نفر) و هند (با حدود ۱/۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰ نفر) در این منطقه واقع هستند. این دو کشور تنها کشورهای جهان‌اند که هر یک بیش از یک میلیارد نفر جمعیت دارند. جزیره جاوه در اندونزی متراکم‌ترین منطقه جهان از نظر جمعیت است. در این جزیره کوچک ۱۴۱ میلیون نفر (یعنی به اندازه جمعیت کشور روسیه) سکونت دارند.

○ جمعیت هند

فعّالیت

- ۱- نقشه پراکندگی جمعیت در آسیا را با نقشه ناهمواری‌ها و آب و هوا بر هم منطبق و مقایسه کنید :
- الف) چرا در مشرق و جنوب شرقی آسیا تراکم جمعیت، زیاد است؟
- ب) کدام نواحی آسیا بسیار کم جمعیت یا خالی از جمعیت است؟ چرا؟

نژاد و زبان

بیشتر جمعیت آسیا از نژاد زردپوست و بقیه سفیدپوست هستند. البته در جنوب آسیا تیره‌های سیاه‌پوست و دورگه که از ازدواج نژادهای مختلف با هم به وجود آمده‌اند نیز زندگی می‌کنند.

مردم آسیا به صدها زبان و لهجه حرف می‌زنند. روی نقشه صفحه بعد نام بعضی از زبان‌هایی را که تعداد زیادی از مردم به آنها تکلم می‌کنند، می‌بینید.

○ چهره کودک روسی

○ چهره کودک هندی

○ چهره کودکان اندونزیایی

○ چهره کودک کره‌ای

○ مسجد جامع زنجان، ایران

○ نقشه پراکندگی نژادها و زبان‌ها در آسیا

دین

آسیا مهد ادیان بزرگ جهان است. سه دین بزرگ الهی یهود، مسیحیت و اسلام، علاوه بر آسیا در سایر قاره‌ها انتشار یافته‌اند. اسلام در آسیا: به نقشه صفحه بعد توجه کنید. حدود ۶۰ درصد مسلمانان جهان در قاره آسیا زندگی می‌کنند.

اگرچه خاستگاه دین اسلام کشور عربستان است، اما اسلام به تدریج همه کشورهای آسیای غربی را دربر گرفته و سپس به آسیای مرکزی و مشرق و جنوب شرقی آسیا نیز راه یافته است.

به همین دلیل از غرب تا شرق آسیا می‌توان چشم‌اندازها و مناظری را که نشان‌دهنده فرهنگ و تمدن اسلامی است، مشاهده کرد. در آسیا مساجد باشکوهی که از شاهکارهای معماری اسلامی هستند، ساخته شده است.

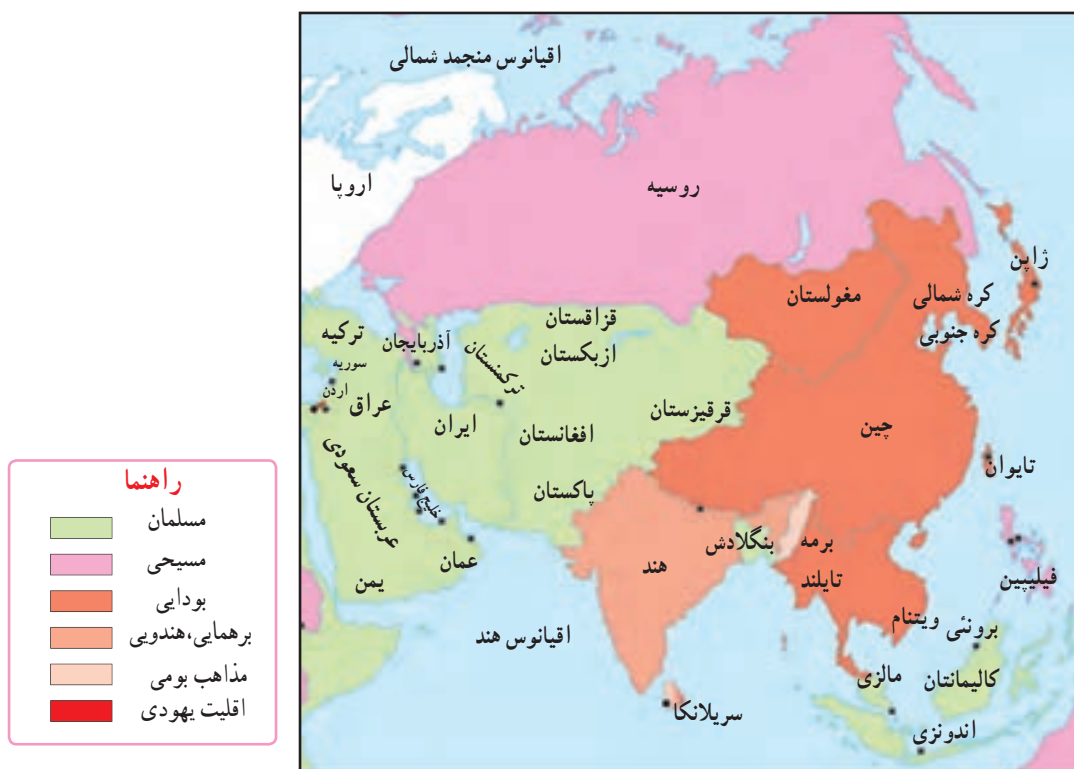
○ مسجد زاهر مالزی

○ مسجدی در مالزی

○ مسجدی در اندونزی

○ نقشهٔ پراکندگی ادیان در قاره آسیا

○ تلاوت قرآن، پسر مسلمان اندونزیایی

ادیان دیگر که در آسیا پیروان زیادی دارند، عبارت‌اند از :

- ۱- آیین برهمایی در شبه جزیرهٔ هند
- ۲- آیین بودا که خاستگاه اصلی آن نیز هند است اما در کشورهای شرق آسیا چون چین، ژاپن، کره و تایلند انتشار یافته است.

این آیین‌ها در قاره‌های دیگر کمتر نفوذ کرده‌اند.

○ هندوها رود گنگ را مقدس می‌شمارند و معتقدند در این رود، گناها نشان پاک و شسته می‌شود. هر ساله میلیون‌ها نفر هندی برای شست‌وشو در رود گنگ به این منطقه می‌آیند.

○ معبد بوداییان در تایلند که گردشگران از آن بازدید می‌کنند.

اقتصاد قاره آسیا

* بخش عمده‌ای از مردم آسیا به کار کشاورزی مشغولند و کشاورزی جایگاه مهمی در اقتصاد کشورها دارد. مهم‌ترین محصول کشاورزی در قاره آسیا برنج است که غذای اصلی مردم آسیا را تشکیل می‌دهد. ۹۰ درصد برنج جهان در آسیا تولید و در همین قاره مصرف می‌شود. چرا؟ چین، هند، پاکستان، تایلند، اندونزی، فیلیپین، بنگلادش و ویتنام از کشورهای تولیدکننده برنج هستند.

○ در آسیا، کشت برنج به صورت پلکانی روی تپه‌ها و کوه‌ها نیز انجام می‌شود.

* مهم‌ترین کشور صنعتی آسیا، ژاپن است که از بزرگ‌ترین قدرت‌های اقتصادی دنیا نیز به‌شمار می‌رود. ژاپن و روسیه عضو کشورهای گروه هشت* هستند.

○ یک قطار پیشرفته در توکیو، ژاپن

○ خودروی هیبریدی، ژاپن

* کشور چین در دو دهه اخیر توانسته است با برنامه‌ریزی‌های جدید، میزان تولیدات و صادرات خود را به شدت افزایش بدهد و از این راه درآمد اقتصادی و وضع زندگی مردم خود را بهتر کند. امروزه تقریباً انواع کالاهای تولیدشده در چین به کشورهای مختلف جهان صادر می‌شود و در اغلب بازارهای همه کشورهای می‌توان فروش کالاهای چینی را مشاهده کرد.

* همچنین در دهه‌های اخیر، چهار کشور کره جنوبی، تایوان، هنگ‌کنگ (بخشی از چین امروزی) و سنگاپور توانسته‌اند، صادرات را هدف اقتصادی خود قرار بدهند و از این راه درآمد بسیار زیادی به‌دست بیاورند. این کشورها به‌خصوص در تولید و صدور لوازم الکترونیکی و رایانه‌ای، لوازم خانگی و اتومبیل پیشرفت زیادی کرده‌اند. به این چهار کشور، «بهرهای اقتصادی آسیا» لقب داده‌اند.

○ بندر شانگهای در چین با بیش از ۲۳ میلیون نفر جمعیت

مالزی نیز در دو دهه اخیر، پیشرفت زیادی در صنعت داشته و درآمد خوبی از این راه کسب کرده است.

* تحولات اقتصادی در آسیا موجب شده است که مهاجرت از روستا به شهرها در آسیا ادامه پیدا کند. امروزه شهرهای با جمعیت بیش از ده میلیون نفر در آسیا بیشتر از سایر قاره‌ها است. این شهرها مراکز مهم تجارت و بازرگانی آسیا و جهان محسوب می‌شوند. توکیو پایتخت ژاپن که با منطقه شهری اطراف آن بیش از سی میلیون نفر را در خود جای داده و پرجمعیت‌ترین شهر آسیا است.

جاذبه‌های گردشگری

در آسیا جاذبه‌های طبیعی و جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیار زیادی برای گردشگری وجود دارد. همه‌ساله تعدادی از کشورهای آسیایی از راه جذب گردشگران از سراسر دنیا، درآمد خوبی به دست می‌آورند.

○ منظره یک خیابان در کوالالامپور، مالزی

○ .....

○ جزیره سنتوزا در نزدیکی سنگاپور

○ .....

فعالیت

۲- حدس بزنید، تصاویر (۲) و (۴) کدام جاذبه‌های گردشگری آسیا هستند. درباره این بناها اطلاعاتی به دست بیاورید.

۳- باراهنمایی خانواده حداقل ۱۰ الی ۱۵ مورد از اجناس و کالاهایی را که از آنها استفاده می‌کنید، انتخاب کنید و ببینید تولید کدام کشور است. آیا در نمونه خود به کالاهای ساخت کشور چین نیز برخورد کردید؟

۴- یکی از جلوه‌های دوستی و روابط بین کشورها در آسیا، بازی‌های آسیایی است که هر چهار سال یک‌بار در یک کشور برگزار می‌شود. درباره این بازی‌ها چه می‌دانید؟ آخرین بازی آسیایی در چه سالی و در کجا برگزار شد؟ بازی بعدی در کجا برگزار خواهد شد؟

مهارت های نقشه

استفاده از اطلس

اطلس، کتابی است که مجموعه‌ای از نقشه‌ها در آن گردآوری شده است. در برخی از اطلس‌ها، نمودارها و تصاویری نیز مشاهده می‌شود.

ما با استفاده از انواع نقشه‌های مختلف یک اطلس می‌توانیم اطلاعات بیشتر و دقیق‌تری درباره کشورها یا نواحی مختلف جهان به دست بیاوریم.

معمولاً برای هر قاره یا کشور، دو نوع نقشه در اطلس مشاهده می‌کنیم:

نقشه‌های طبیعی: بر روی این نقشه‌ها، رشته کوه‌ها، فلات‌ها، دریاها، رودخانه‌ها و... نمایش داده شده و اطلاعات مربوط به شهرها و کشورها، بسیار کم است.

نقشه‌های سیاسی: بر روی این نقشه‌ها، مرز کشورها، ایالت‌ها و استان‌ها، پایتخت‌ها و شهرهای مهم نمایش داده شده است.

یک اطلس ایران و جهان (اطلس عمومی) تهیه کنید و یا از مدرسه بخواهید چند اطلس تهیه کند و در اختیار دانش آموزان کلاس بگذارد تا از این پس برای مطالعه هر قاره یا منطقه جغرافیایی از آن استفاده کنید.

فعالیت

- ۵- اطلس جهان را باز کنید، ورق بزنید و به این پرسش‌ها پاسخ دهید.
  - در ابتدای اطلس، فهرست و نام قاره‌ها نوشته شده است. نام آنها را بنویسید.
  - اگر در این بخش مساحت و جمعیت قاره‌ها، نوشته شده، آنها را پیدا کنید و بخوانید.
  - نقشه‌های طبیعی و سیاسی جهان را روی اطلس پیدا و مشاهده کنید.
  - برخی از اطلاعاتی را که روی نقشه طبیعی جهان مشاهده می‌کنید، اما روی نقشه سیاسی جهان وجود ندارد، بیان کنید.
  - در اطلس شما چند نقشه از قاره آسیا وجود دارد؟ هر یک چه تفاوتی با دیگری دارد؟
  - آیا در اطلس شما به جز نقشه‌های طبیعی و سیاسی، نقشه‌های دیگری وجود دارد؟ چه نوع نقشه‌هایی؟

واژه‌ها

مصب: به جایی که آب رود وارد دریا می شود، مصب رود می گویند.

ناهمواری های جوان: دانشمندان عمر سیاره زمین را چند میلیارد سال تخمین زده اند و آن را به دوره های زمانی مختلف تقسیم کرده اند. آن دسته از ناهمواری ها که نسبت به بقیه در زمان نزدیک تری به ما تشکیل شده اند، ناهمواری های جوان نامیده می شوند. ناهمواری های جوان دارای کوه های مرتفع و قله های نوک تیز و دره های تنگ هستند و در آنها آتشفشان و زلزله به وقوع می پیوندد.

سونامی: آب لرزه، به امواجی گفته می شود که در اثر زمین لرزه های زیر دریا پدید می آید. این موج های عظیم وقتی به ساحل می رسند، ویرانی به بار می آورند.

بلایای طبیعی: به حوادث زیانباری مانند زلزله، آتشفشان، سیل، طوفان، سونامی و ... که بر اثر تغییر و تحولاتی در طبیعت به وجود می آید و معمولاً غیر قابل پیش بینی است، بلایای طبیعی می گویند.

بیابان گبی: گبی در زبان مغولی به معنای بیابان است. این بیابان در کشورهای چین و مغولستان گسترده شده و مانند سایر بیابان های جهان جزو مناطق خشک است. در بیابان گبی تابستان ها بسیار گرم اما در زمستان به دلیل اینکه منطقه در ارتفاع بالاتر از سطح دریا قرار گرفته، هوای سرد دارد.

فلات: به سرزمین های نسبتاً بلندی که از اطراف به زمین های پست منتهی می شوند، فلات می گویند. فلات ها دارای رشته کوه ها و دره هایی هستند.

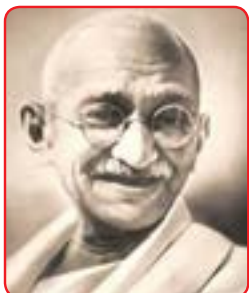
کانال: آبراهه ای که به طور مصنوعی در زمین حفر شده و برای کشتیرانی یا آبیاری و ارتباطات و ... به کار می رود.

کشور های گروه هشت: هشت کشور صنعتی جهان که ۶۵ درصد اقتصاد جهان را در دست دارند و هر ساله با یکدیگر جلساتی برگزار می کنند، عبارت اند از: ایالات متحده آمریکا، روسیه، ژاپن، ایتالیا، انگلستان، فرانسه، آلمان و کانادا.

به کار بندیم

یکی از دو مورد پیشنهادی زیر را انتخاب و تحقیق کنید :

الف) درباره یکی از موضوعات قاره آسیا (برای مثال جمعیت چین و هند، یکی از جاذبه های گردشگری آسیا، کشت برنج، هیمالیا و اورست، زلزله و سونامی در جنوب شرقی آسیا و ...) تحقیق و یک روزنامه دیواری درست کنید و در مدرسه به نمایش بگذارید.

ب) تصویر روبه روی یکی از شخصیت های قاره آسیا را نشان می دهد. حدس بزنید این فرد کیست؟ درباره زندگی و فعالیت های او تحقیق کنید و یک یا دو صفحه مطلب بنویسید و در کلاس بخوانید.

منطقه جنوب غربی آسیا و جایگاه ایران در آن

فصل

می‌دانید که ایران در جنوب غربی آسیا واقع است.

این منطقه از نظر تاریخی و فرهنگی، منابع نفت و گاز، دسترسی به سواحل و آب‌های آزاد و اقیانوس‌ها، اهمیت زیادی دارد. به همین دلیل این منطقه از مناطق مهم جهان به شمار می‌رود.

کشور ما ایران در منطقه جنوب غربی آسیا، از جایگاه و موقعیت ممتازی برخوردار است.

در این فصل با ویژگی‌های منطقه و جایگاه ایران در آن آشنا می‌شوید.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن، پی می‌برید:

- ۱- ویژگی‌های طبیعی و انسانی منطقه جنوب غربی آسیا کدام‌اند؟
- ۲- چه چیزهای مشترکی بین کشورهای منطقه وجود دارد؟
- ۳- چرا منطقه جنوب غربی آسیا منطقه‌ای پرتنش است؟ چرا فلسطین یک موضوع مهم در این منطقه است؟
- ۴- ایران در منطقه جنوب غربی آسیا چه موقعیت و جایگاهی دارد؟

ویژگی های منطقه جنوب غربی آسیا

موقعیت

به نقشه توجه کنید. این نقشه، منطقه جنوب غربی آسیا را نشان می دهد. بنابر نظر برخی صاحب نظران^۱، این منطقه را می توان تقریباً درون یک مثلث جای داد به طوری که اضلاع این مثلث از تنگه* بُسفر و داردانل در ترکیه تا کوه های پامیر در مشرق و از آنجا تا خلیج* عَدَن و بابُ المَندَب را دربر می گیرد.

فَعَالِیْت

- ۱- روی نقشه، مسیر سه ضلع مثلثی که منطقه جنوب غربی آسیا را در خود جای داده دنبال و رأس هر ضلع را پیدا کنید و نام ببرید.
- ۲- منطقه جنوب غربی آسیا به کدام قاره ها متصل است؟
- ۳- دریاها و اقیانوس مهمی را که در این منطقه قرار دارد، روی نقشه پیدا کنید و نام ببرید.
- ۴- دو کشور وسیع منطقه جنوب غربی آسیا کدام اند؟

۱- حدود و موقعیت این منطقه، بنابر نظر و تأیید انجمن ژئوپولیتیک ایران، نوشته شده است.

ناهمواری

در جنوب غربی آسیا، سرزمین های بسیار بلند و سرزمین های پست و همواری وجود دارند :

* کوه های بلند ایران که به ارتفاعات ترکیه و قفقاز*

می پیوندند، سرزمین های مرتفع این منطقه را تشکیل می دهند.

* از سرزمین های پست و جلگه ای پهناور در این منطقه جلگه بین النهرین در غرب ایران و جلگه سند در شرق ایران را می توان نام برد. این جلگه ها از آبرفت کدام رودها به وجود آمده اند؟ نام ببرید.

* بیابان بزرگ عربستان، دشت کویر و دشت لوت نیز از نواحی پست و خشک این منطقه هستند. بیابان بزرگ عربستان، ربع الخالی در شبه جزیره عربستان حدود ۶۴۰/۰۰۰ کیلومتر مربع یعنی تقریباً ۲/۵ برابر کشور انگلستان، وسعت دارد.

○ بیابان ربع الخالی، عربستان

آب و هوا

با توجه به وسعت زیاد و تنوع ناهمواری‌ها، در این منطقه آب و هواهای گوناگونی به وجود آمده است :

* نواحی مرتفع و کوهستانی منطقه، در زمستان آب و هوای سرد و در تابستان آب و هوای معتدل دارد. بارش برف و باران فراوان موجب پدید آمدن پوشش گیاهی فراوان در دامنه کوه‌ها شده است.

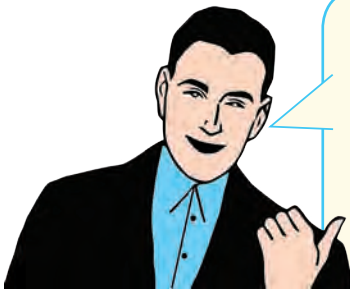
* در بخش‌های وسیعی از منطقه جنوب غربی آسیا، آب و هوای گرم و خشک یا نیمه خشک حکمفرماست. بیابان‌های وسیع منطقه، آب و هوای گرم و خشک دارند. کمبود آب شیرین یکی از مسائل مهم منطقه جنوب غربی آسیا است که گاهی باعث اختلافات و نزاع‌هایی بین کشورها بر سر منابع آبی رودخانه‌ها شده است.

○ کوه آرازات، ترکیه

بیابان به جایی گفته می‌شود که میزان بارندگی سالانه آن کمتر از ۵۰ میلی‌متر و میزان تبخیر آن بیش از بارش باشد. در برخی مناطق بیابانی گاهی سال‌ها حتی یک قطره باران نیز نمی‌بارد. بیابان‌ها از نظر پوشش گیاهی فقیرند و در آنها ماسه‌های روان همه جا را پوشانده و شکل‌های مختلفی را پدید آورده‌اند.

* آن بخش از سرزمین‌هایی که در سواحل دریاهای این منطقه قرار گرفته‌اند، آب و هوای متفاوتی دارند. سرزمین‌های واقع در سواحل گرم خلیج فارس، دریای عمان و اقیانوس هند و دریای سرخ، آب و هوای گرم دارند اما رطوبت هوا به دلیل نزدیکی به دریا زیاد بوده و حالت شرجی به وجود آورده است.

اما سرزمین‌های واقع در اطراف دریای مدیترانه، آب و هوای مدیترانه‌ای دارند. در آب و هوای مدیترانه‌ای زمستان‌ها معتدل و پرباران و تابستان‌ها گرم و خشک است.

○ باغ‌های زیتون، لبنان

فعالیت

۵- با توجه به نقشه، برای هریک از انواع آب و هوا، شهر یا منطقه‌ای در آسیای جنوب غربی پیدا کنید و بنویسید :
 آب و هوای گرم و خشک ، آب و هوای گرم و شرجی ، آب و هوای مدیترانه‌ای ، آب و هوای سرد کوهستانی
 ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

ویژگی‌های انسانی و اقتصادی

منطقه جنوب غربی آسیا یکی از نخستین کانون‌های تمدنی جهان است. سال گذشته با بعضی تمدن‌های باستانی که در ایران و بین‌النهرین شکل گرفته و چند هزار سال قدمت دارند، آشنا شدید.

جمعیت: در این منطقه، اقوام گوناگونی زندگی می‌کنند. به نمودار جمعیتی کشورهای جنوب غربی آسیا دقت کنید.

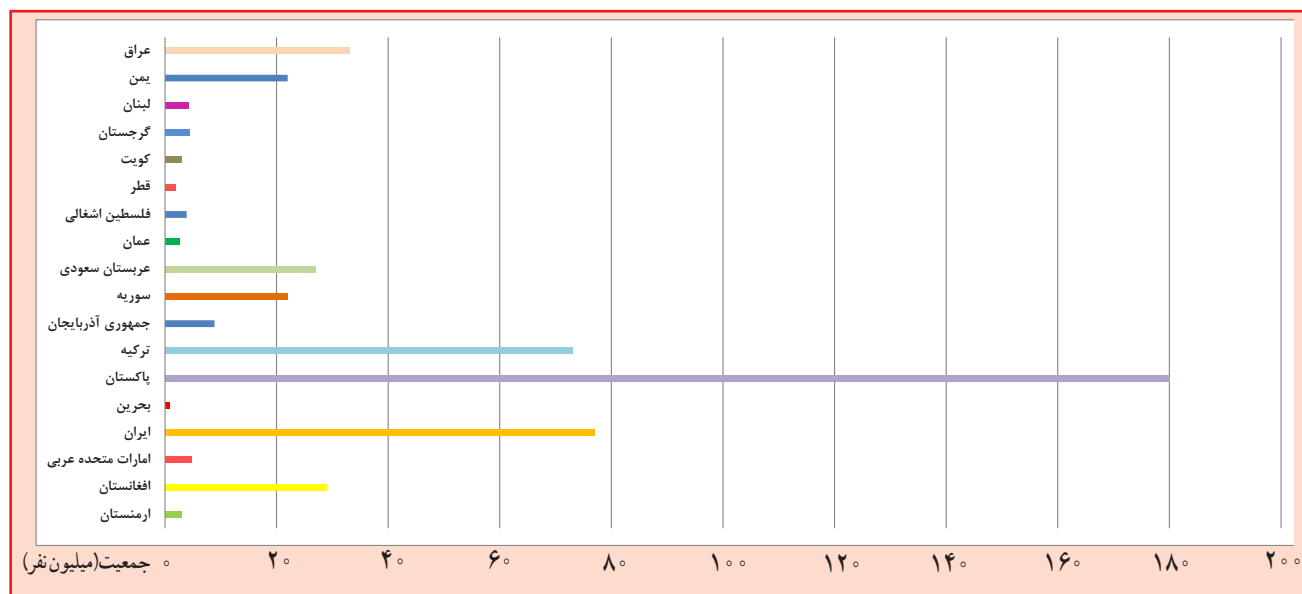
○ عرب

○ افغانی

○ چهره کودکان پاکستانی

مقایسه جمعیت کشورهای آسیای جنوب غربی

زبان: زبان‌های عربی، فارسی، ترکی و اردو پرتکلم‌ترین گروه‌های زبانی در منطقه آسیای جنوب غربی هستند.

فعالیت

۶- با توجه به نمودار، سه مورد از پرجمعیت‌ترین کشورهای منطقه را نام ببرید.

۷- از هر گروه زبانی در منطقه آسیای جنوب غربی، یک کشور مثال بزنید.

دین: منطقه جنوب غربی آسیا، کانون ظهور ادیان توحیدی بوده است.

ادیان الهی یهود، مسیحیت و اسلام در این منطقه ظهور کرده‌اند. بیش از ۹۰ درصد مردم منطقه، مسلمان هستند. این منطقه قلب

تمدن اسلامی محسوب می‌شود.

فعالیت‌های اقتصادی

* اغلب کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا دارای ذخایر نفت و گاز، این ثروت خدادادی هستند، اما متأسفانه بیشتر آنها از نظر اقتصادی به صادرات نفت وابسته بوده و ماشین‌آلات، مواد غذایی، دارو و انواع کالاهای مصرفی دیگر از کشورهای پیشرفته وارد می‌کنند. کشور عربستان علاوه بر صادرات نفت، همه ساله درآمد زیادی را از طریق مراسم حج و سفر میلیون‌ها زائر به این کشور نصیب خود می‌کند.

* بعضی کشورهای منطقه توانسته‌اند از طریق رونق گردشگری یا تجارت و بازرگانی، اقتصاد خود را متحول کنند و درآمد زیادی به دست بیاورند، مانند ترکیه و امارات متحده عربی.

○ برج‌های تجاری دبی، امارات متحده عربی

○ استانبول، ترکیه

○ کابل، افغانستان

* برخی کشورهای دیگر منطقه نیز به دلیل جنگ، اشغال نظامی توسط آمریکا و نبودن امنیت، نتوانسته‌اند از نظر اقتصادی پیشرفت کنند و وضعیت چندان مناسبی ندارند، مانند: عراق و افغانستان.

فعالیت

- ۸- با توجه به نقشه صفحه ۱۲۲، وسیع‌ترین کشور منطقه آسیای جنوب غربی کجا است و چقدر جمعیت دارد؟ آیا جمعیت این کشور نسبت به مساحت آن زیاد است یا کم؟ چرا؟
- ۹- گفت‌وگو کنید: به نظر شما کشورهایی که اقتصاد آنها وابسته به نفت است، با چه مشکلاتی روبه‌رو می‌شوند؟
- ۱۰- کدام عوامل مردم منطقه آسیای جنوب غربی را به هم نزدیک‌تر می‌کند؟
- ۱۱- کاربرگه شماره (۱۳) نقشه‌خوانی آسیای جنوب غربی را انجام دهید.

ایران در منطقه جنوب غربی آسیا که یکی از مناطق استراتژیک* (راهبردی) جهان است^۱، واقع شده است. این به چه معنا است؟ چرا این منطقه، استراتژیک است؟

۱- این منطقه در کانون اتصال سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا قرار دارد. آبراهه‌های مهمی چون تنگه‌های هرمز، بُسفر، داردانل و باب‌المندب در این منطقه قرار دارند. از طریق این آبراهه‌های مهم، دریاهای منطقه به یکدیگر می‌پیوندند و به آب‌های آزاد اقیانوس‌ها راه می‌یابند. موقعیت بندرگاهی برای کشورها اهمیت زیادی دارد، چون استفاده از حمل و نقل ارزان کالاها و انرژی را میسر می‌سازد.

آیا می‌دانید حمل و نقل دریایی، بسیار ارزان‌تر از حمل و نقل جاده‌ای تمام می‌شود؟
جابه‌جایی بارهای بسیار سنگین و حجیم، فقط با کشتی میسر است. با کامیون‌ها و تریلی‌ها در حمل و نقل جاده‌ای حداکثر می‌توان باری به وزن صد تن را جابه‌جا کرد ولی به وسیله کشتی صدها هزار تن بار به راحتی حمل و نقل می‌شود. ضمناً جابه‌جایی بار توسط کشتی، محدودیت‌ها و موانع حمل و نقل جاده‌ای را نیز ندارد چون در دریای می‌توان کیلومترها راه را بدون برخورد به مانع طی کرد.

○ حمل بار با کشتی، ایران

○ تنگه بسفر، ترکیه

۲- این منطقه، انبار مهم منابع انرژی در جهان است. حدود دوسوم ذخایر شناخته شده نفت جهان و حدود یک‌سوم منابع گازی جهان در این منطقه قرار دارد که البته بخش بزرگی از آنها در منطقه خلیج فارس واقع است. کشورهای عمده صادرکننده نفت، مانند: عربستان، ایران، عراق، کویت و امارات متحده عربی در این منطقه واقع هستند. بنابراین، اقتصاد و صنعت جهان به شدت به منابع انرژی در این منطقه از جهان وابسته است.

۳- این منطقه، کانون جهان اسلام است. مکه و مدینه که مقدس‌ترین شهرهای مسلمانان هستند، هر ساله در هنگام مراسم حج، صدها هزار نفر را در خود جای می‌دهند و اجتماع بزرگ و باشکوهی در آنها به وجود می‌آید.

○ مسجد الحرام، سعی صفا و مروه

○ مراسم افطاری در مسجد النبی، مدینه

برخی کشورهای منطقه سعی می‌کنند که از طریق پیمان‌های اقتصادی و فرهنگی با یکدیگر، بیشتر همکاری کنند، مانند پیمان سازمان همکاری اقتصادی (اگو) که نخست در سال ۱۳۴۱ بین ایران، پاکستان و ترکیه بسته شد و هم‌اکنون ده کشور منطقه عضو آن هستند.

چرا جنوب غربی آسیا منطقه‌ای پرتنش است؟

جنوب غربی آسیا، منطقه‌ای پر کشمکش و تنش است. به جدول صفحهٔ روبه‌رو توجه کنید. در سی سال اخیر، جنگ‌ها و وقایع ناگواری در این منطقه رخ داده است. چرا؟

* همان‌طور که گفتیم بخش عمده‌ای از منابع انرژی مورد نیاز کشورهای صنعتی و راه‌های مهم حمل و نقل دریایی در این منطقه واقع است. به همین دلیل این منطقه مورد توجه قدرت‌های بزرگ جهانی است. البته در گذشته نیز دسترسی به آب‌های خلیج فارس و اقیانوس هند، موضوعی مهم برای کشورهای قدرتمند بوده و همواره بر سر این موضوع با یکدیگر به رقابت و تلاش می‌پرداخته‌اند.

* متأسفانه حکومت بعضی کشورهای منطقه به قدرت‌های بزرگ وابسته‌اند و از نظر سیاسی از آنها پیروی می‌کنند. همچنین برخی از کشورها به شیوهٔ پادشاهی، امیرنشینی و موروثی اداره می‌شوند، مردم نقش چندانی در حکومت ندارند و به آنها اجازهٔ دخالت و مشارکت در امور سیاسی داده نمی‌شود.

* رژیم اشغالگر قدس (اسرائیل) با حمایت آمریکا و انگلیس علاوه بر سرکوب مردم مظلوم فلسطین، به توطئه و دشمنی با مسلمانان کشورهای منطقه می‌پردازد.

* آمریکا، انگلستان و برخی کشورهای قدرتمند دیگر برای حفظ منافع خود در منطقه، در کشورهای وابسته، پایگاه‌های نظامی ایجاد نموده و در این پایگاه‌ها، تسلیحات نظامی مختلف انبار و نیروهای نظامی، مستقر کرده‌اند.

برخی جنگ‌های منطقه و زمان وقوع آنها در سی سال اخیر

در ۳۵ سال گذشته	حملات نظامی رژیم اشغالگر قدس (اسرائیل) به جنوب لبنان، نوار غزه و اردوگاه‌های فلسطینی‌ها
۱۳۵۸	حمله نظامی شوروی سابق به افغانستان و اشغال آن
۱۳۵۹	حمله نظامی عراق به ایران
۱۳۶۹	حمله نظامی عراق به کویت
۱۳۶۹	حمله نظامی آمریکا و انگلیس به عراق
۱۳۸۰	حمله نظامی آمریکا به افغانستان و اشغال آن
۱۳۸۲	اشغال نظامی عراق توسط آمریکا

فعالیت

به چند گروه تقسیم شوید و با همفکری به پرسش‌ها، پاسخ دهید.

۱- چرا دسترسی به دریا و آب‌های آزاد اقیانوس‌ها، تا این حد برای کشورها، مهم است؟ دلیل بیاورید.

۲- متن را بخوانید و علل کشمکش‌ها و جنگ‌ها در منطقه آسیای جنوب غربی را به طور خلاصه، فهرست کنید.

۳- اگر در منطقه به جای اختلاف‌ها، صلح و آشتی و همکاری بین کشورها برقرار شود، چه پیامدهایی برای مردم منطقه دارد؟

جایگاه ایران در منطقه

ایران کشوری قدرتمند در جنوب غربی آسیا است و در این منطقه جایگاه خاصی دارد:

* مردم ایران به رهبری امام خمینی برای از بین بردن ظلم و ستم و برقراری استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی، مبارزه کردند و انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ به پیروزی رسید. انقلاب اسلامی ایران الگویی برای مردم کشورهای دیگر است تا علیه ظلم و استبداد داخلی و قدرت‌های بزرگ خارجی به پا خیزند و چهره‌ای متعالی از اسلام به جهانیان عرضه کنند. امروزه، جمهوری اسلامی ایران از مردم مظلوم همه کشورها به‌ویژه فلسطین حمایت می‌کند.

* کشور ایران اگر چه از اقوام مختلف تشکیل شده است، اما این اقوام همواره با یکدیگر وحدت و همبستگی داشته و از کشور دفاع کرده‌اند.

* کشور ایران از نظر وسعت دومین کشور وسیع و از نظر جمعیت نیز دومین کشور پرجمعیت آسیای جنوب غربی است.

* کشور ایران دارای منابع مهم انرژی است و از نظر داشتن منابع نفت، مقام چهارم و منابع گاز، مقام اول را در منطقه دارد.

* ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی پیشرفت‌های زیادی در علم و فناوری داشته است. آیا می‌توانید نمونه‌هایی از

پیشرفت‌های علمی ایران را بیان کنید؟

* کشور ایران به دلیل داشتن سواحل طولانی و موقعیت بندرگاهی و دسترسی به آب‌های آزاد جایگاه ممتازی در

منطقه دارد.

* به نقشه توجه کنید. طول سواحل ایران در خلیج فارس و دریای عمان (مَکُران) با در نظر گرفتن پریدگی‌های ساحل، ۲۰۴۳ کیلومتر است که از اروندرود در جنوب غرب تا تنگه هرمز و از آنجا تا بندر گواتر (گوادر) در جنوب شرق امتداد دارد. در این سواحل طولانی، بنادر مهم بازرگانی و نفتی به وجود آمده‌اند که در سال ششم با آنها آشنا شدید. کشور ایران در آب‌های خلیج فارس، جزیره‌های فراوانی دارد که از مهم‌ترین آنها می‌توان به خارک، کیش، قشم، لارک، لاوان، تنب بزرگ، تنب کوچک، ابوموسی و... اشاره کرد. این جزیره‌ها از نظر استخراج نفت، بازرگانی تجارت و نظامی اهمیت دارند. این جزایر را روی نقشه پیدا کنید و دور آنها خط بکشید. تنگه هرمز، یک آبراهه بین‌المللی است که همه کشورها حق دارند بر طبق قوانین رفت و آمد در تنگه‌ها با کشتی از آن عبور کنند.

* دلاوران نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران همانند نیروهای زمینی و هوایی در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، با شجاعت و رشادت فراوان در آب‌ها با دشمنان جنگیدند و از کشور دفاع کردند و نگذاشتند که در رفت و آمد کشتی‌های تجاری و واردات کالا به ایران مشکلی پیش بیاید. نیروی دریایی قدرتمند ایران در زمان صلح نیز، حافظ منافع کشور ایران در دریاهاست.

نیروی دریایی همچنین در مواقعی که برای کشتی‌ها چه در آب‌های ایران و چه در آب‌های بین‌المللی، حوادثی به وجود بیاید، به آنها کمک می‌رساند.

○ رژه نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران

○ تصویر ماهواره‌ای از تنگه هرمز

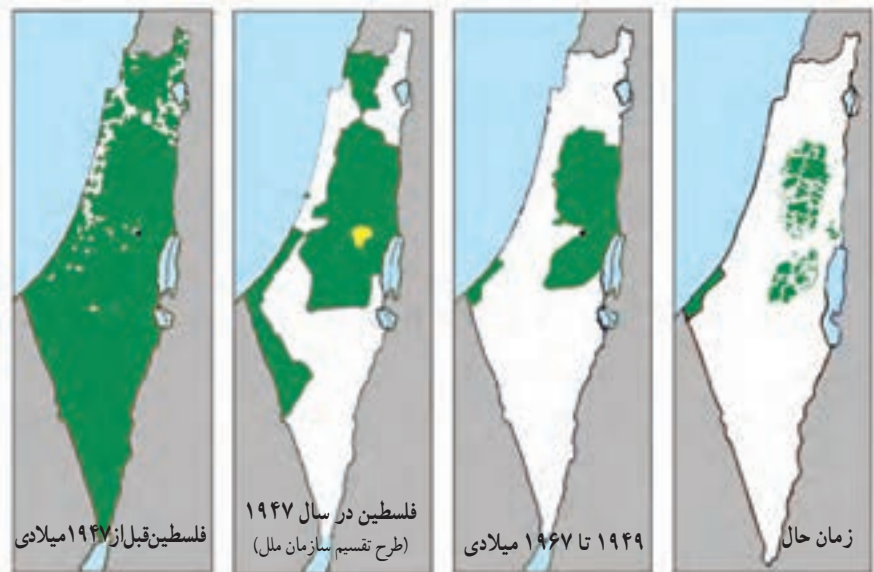
○ زیردریایی ساخت ایران

○ ناو جنگی جماران، ساخت ایران

فلسطین، موضوع مهم جهان اسلام

موقعیت و وسعت : به نقشه توجه کنید. این نقشه، سرزمین فلسطین را نشان می‌دهد. سرزمین فلسطین حدود ۲۷۰۰۰ کیلومتر مربع وسعت دارد. اما حدود ۲۰۰۰۰ کیلومتر مربع از خاک آن را یهودیان صهیونیست* اشغال کرده و آن را اسرائیل نامیده‌اند.

روند اشغال سرزمین‌های فلسطین از سال ۱۹۴۷ میلادی به بعد

سرزمین‌های فلسطینیان

سرزمین‌های اشغال شده توسط صهیونیست‌ها

○ بیت المقدس (قدس) مسجد قبة الصخره

○ مسجد الاقصی

سرزمین مقدس

در کشور فلسطین، شهری کهن وجود دارد که مسلمانان به آن بیت المقدس (قدس) و یهودیان و مسیحیان به آن اورشلیم می‌گویند. این شهر برای پیروان سه دین بزرگ توحیدی (یهودیان، مسیحیان و مسلمانان) شهری مقدس و مورد احترام به شمار می‌رود زیرا خاستگاه پیامبران بزرگ بوده است.

مسجد الاقصی که در بیت المقدس قرار دارد، پس از مسجد الحرام مکه و مسجد النبی در مدینه، سومین مسجد مهم اسلام است و در آغاز ظهور اسلام، قبلهٔ اول مسلمانان بوده است.

امروزه، آزادی قدس از چنگال اشغالگران و پیروزی فلسطینی‌ها، یکی از

دغدغه‌های مهم مسلمانان جهان است.

اشغال فلسطین و انتفاضه

در سال ۱۸۹۷ میلادی شخصی به نام هرتزل، کتابی به نام «دولت یهود» چاپ کرد و در آن مسئله مهاجرت یهودیان را که آن زمان در جهان پراکنده بودند و کشوری نداشتند، به فلسطین مطرح کرد. بعدها با حمایت دولت انگلیس، صهیونیست‌ها، هرساله هزاران یهودی را به فلسطین انتقال دادند و در شهرها مستقر کردند. از آن پس نیز صهیونیست‌ها با کمک و حمایت دولت‌های آمریکا و انگلیس شروع به حملات نظامی و کشتار و بیرون راندن فلسطینی‌ها کردند و سرانجام در این کشور، دولت اسرائیل را تشکیل دادند. پس از اشغال سرزمین فلسطین گروهی از فلسطینی‌ها مجبور شدند به کشورهای همسایه عربی، مهاجرت کنند. عده‌ای نیز در اردوگاه‌هایی در نوار غزه و کرانه غربی رود اردن با کمترین امکانات آموزشی، بهداشتی و غذایی به سر برده‌اند.

از زمان اشغال این کشور تاکنون، مردم فلسطین طی سالیان دراز علیه اشغالگران مبارزه کردند و دست از مقاومت برای بازپس‌گیری سرزمین خود برنداشته‌اند. رژیم اشغالگر قدس نیز با بی‌رحمی تمام، همچنان حمله به اردوگاه‌های فلسطینیان و دستگیری و کشتار جوانان فلسطینی را ادامه داده است. به اعتراضات شجاعانه و مداوم (همیشگی) مردم غیر مسلح فلسطین در مقابله با رژیم اشغالگر قدس (اسرائیل) در اصطلاح سیاسی «انتفاضه» می‌گویند.

○ مبارزان فلسطینی با تنها سلاح خود که قله سنگ است با نظامیان سرکوبگر اسرائیلی مبارزه می‌کنند.

فعالیت

با توجه به نقشه صفحه قبل بگویید :

۴- الف) فلسطین در ساحل کدام دریا قرار دارد؟ در کدام سمت؟ ب) کشور فلسطین با کدام کشورها همسایه است؟ پ) نوار غزه

در کدام بخش قرار دارد؟ روی نقشه نشان دهید. دربارهٔ نوار غزه چه می‌دانید؟

۵- متن مربوط به چگونگی اشغال فلسطین را در زیر بخوانید و سپس داوطلب شوید که موضوع را به‌طور شفاهی برای دوستانتان

بازگو کنید. چرا ما نسبت به سرنوشت فلسطین حساس هستیم؟

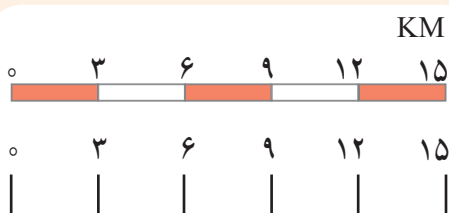

مهارت‌های نقشه ۲

مقیاس نقشه و محاسبه مسافت‌ها

سال گذشته با مقیاس خطی آشنا شدید و پی بردید که مقیاس نقشه به ما نشان می‌دهد که فاصله‌های روی نقشه، بر روی زمین و در عالم واقعیت چقدر است. به عبارت دیگر مسافت‌های روی نقشه، نسبت به مسافت‌های واقعی روی زمین چقدر کوچک‌تر شده‌اند. در مقیاس خطی روبه‌رو هر سانتی‌متر روی نقشه چند کیلومتر روی زمین است؟

علاوه بر مقیاس خطی ممکن است مقیاس را با اعداد و به صورت کسری نمایش دهیم که در این صورت به آن مقیاس عددی (کسری) می‌گوییم.

در نقشه‌ها ممکن است از مقیاس خطی یا مقیاس عددی (کسری) و یا هر دو استفاده شده باشد.

برای مثال مقیاس نقشه روبه‌رو $\frac{1}{50000}$ (۵۰/۰۰۰:۱) است.

یعنی یک سانتی‌متر روی نقشه، برابر است با ۵۰/۰۰۰ سانتی‌متر

روی زمین.

$$\text{مقیاس} = \frac{\text{فاصله دو نقطه بر روی نقشه}}{\text{فاصله همان دو نقطه بر روی زمین}}$$

حال اگر از روستای «الف» تا «ب» را روی نقشه اندازه بگیریم و ۳ سانتی‌متر باشد، فاصله واقعی این دو مکان را با استفاده از مقیاس کسری به صورت زیر محاسبه می‌کنیم:

سانتی‌متر روی زمین	$3 \times 50000 = 150000$	سانتی‌متر روی زمین	۱۵۰۰۰
متر روی زمین	$150000 : 100 = 1500$	متر روی زمین	۱۵۰۰
کیلومتر روی زمین	$1500 : 1000 = 1/5$	کیلومتر روی زمین	۱/۵

$$\text{متر } 1 = 1000 \quad \text{کیلومتر } 1 = 1000 \quad \text{سانتی‌متر } 1 = 100 \quad \text{متر}$$

فعالیت

۶- کاربرگه شماره (۱۴) محاسبه مقیاس را در کلاس انجام دهید.

واژه‌ها

آب‌های آزاد: آن قسمت از دریاها و اقیانوس‌ها که به کشور خاصی، تعلق ندارد و همه کشورها به طور یکسان، آزادی و حق کشتیرانی در آنها را دارند.

تنگه: تنگه یا «باب» به باریکه‌ای از آب گفته می‌شود که دو دریای مجاور را به طور طبیعی به یکدیگر متصل می‌کند.

منطقه استراتژیک (راهبردی): به منطقه جغرافیایی که به دلایل مختلف سیاسی، اقتصادی، مذهبی و به خصوص نظامی، اهمیت و ارزش خاصی داشته باشند، منطقه استراتژیک می‌گویند. مناطق استراتژیک همواره مورد توجه قدرت‌های بزرگ بوده و بر سر تصاحب آن، جنگ‌هایی صورت گرفته است.

قفقاز: ناحیه‌ای کوهستانی میان دریای خزر و دریای سیاه است که به دو بخش قفقاز شمالی و قفقاز جنوبی، تقسیم می‌شود. بخش‌های جنوبی آن شامل جمهوری آذربایجان، ارمنستان و گرجستان، قبلاً جزء سرزمین ایران بودند. در منطقه قفقاز، گروه‌های قومی متنوعی زندگی می‌کنند.

صهیونیسم: صهیون نام کوهی در جنوب غربی بیت المقدس است. به یهودیان نژادپرست که قوم یهود را قوم برتر می‌دانند و ادعا می‌کنند حاکمیت کره زمین به آنها واگذار شده، صهیونیست می‌گویند. صهیونیست‌ها با این نگرش نژادپرستانه، سرزمین فلسطین را اشغال کردند و خواستار تشکیل دولت یهود شدند.

خلیج: بر اثر پیشرفتگی نسبتاً وسیع و عمیق آب دریاها در داخل خشکی‌ها و فرورفتگی‌های ساحلی، خلیج به وجود می‌آید.

به کار بندیم

یکی از فعالیت‌های زیر را به دلخواه انتخاب کنید و انجام دهید.

۱- نامه‌ای به یک نوجوان فلسطینی بنویسید و در نامه خود ابراز همدردی، حمایت و امیدواری به پیروزی را بگنجانید.

۲- روز قدس را در تقویم امسال پیدا کنید و بنویسید چه روزی از ماه مبارک رمضان است؟ این روز چگونه انتخاب شده؟ و در آن چه مراسم یا فعالیت‌هایی انجام می‌شود؟

۳- به طور گروهی درباره یکی از موضوعات زیر با مراجعه به منابع مختلف، مانند: کتاب‌های آموزشی، دانشنامه رشد (شبکه رشد «www.rosht.ir»)، دایرة المعارف‌ها و ...، مطالبی گردآوری کنید و آنها را به صورت یک روزنامه دیواری نمایش دهید.

انتفاضة فلسطین، خلیج فارس و دریای عمان، آسیای جنوب غربی و منابع انرژی، تنگه هرمز، منابع نفت و گاز ایران.

اروپا و افریقا، دو چهره متفاوت

فصل

وقتی به نقشه جهان نگاه می‌کنید، در غرب قاره آسیا دو قاره دیگر را در یک امتداد می‌بینید. اروپا در نیمکره شمالی و افریقا در جنوب آن که تا نیمکره جنوبی کشیده شده است.

این دو قاره، دو چهره کاملاً متفاوت از نظر ویژگی‌های محیط طبیعی و انسانی دارند. اروپا قاره‌ای است با آب و هوای معتدل و دشت‌های حاصلخیز، کم‌وسعت اما پرجمعیت و با اقتصاد صنعتی و پیشرفته.

اما افریقا علی‌رغم منابع و معادن سرشار و وسعت زیاد، قاره‌ای است کم‌جمعیت با آب و هوای گرم و طاقت‌فرسا در بیابان‌ها و جنگل‌های انبوه. اغلب کشورهای این قاره فقیر هستند و مردم آنها سال‌هاست که با مشکلات گوناگون دست و پنجه نرم می‌کنند.

در این فصل شما با این دو قاره متفاوت آشنا می‌شوید.

● شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن، پی می‌برید:

- ۱- افریقا و اروپا از نظر ویژگی‌های طبیعی، چه تفاوتی با هم دارند؟
- ۲- ویژگی‌های طبیعی افریقا و اروپا چه مزایا یا محدودیت‌هایی برای ساکنان این قاره‌ها به وجود می‌آورد؟
- ۳- اروپا و افریقا از نظر ویژگی‌های انسانی و اقتصادی، چه تفاوت‌هایی با هم دارند؟
- ۴- علل عدم پیشرفت اقتصادی کشورهای قاره افریقا چیست؟

*در جنوب اروپا، چین خوردگی‌ها و رشته‌کوه‌های بلند دیده می‌شود. قله کوه‌ها، نوک‌تیز و دامنه کوه‌ها اغلب دارای شیب تند و دره‌های تنگ می‌باشد. به این منطقه اروپا که در آن آتشفشان‌ها و زمین‌لرزه‌هایی نیز رخ می‌دهد، اروپای جوان می‌گویند. رشته‌کوه‌های آلپ و پیرنه، در این منطقه قرار دارند. قله مون بلان با ارتفاع ۴۸۰۸ متر بلندترین قله رشته‌کوه آلپ است.

○ ناهمواری‌های جوان، کوه‌های آلپ

○ ناهمواری‌های پیر، نروژ

○ قله مون بلان

آب و هوا

به‌طور کلی اروپا قاره‌ای با آب و هوای معتدل، سرسبز و بدون بیابان است. به نقشه طبیعی اروپا دقت کنید :

● بخش شمال قاره اروپا یعنی قسمت‌های شمالی شبه‌جزیره اسکاندیناوی* و ایسلند به قطب شمال نزدیک هستند و آب و هوای قطبی و سرد دارند.

○ منظره‌ای از لابلند* در شمال اروپا

● مناطق مجاور اقیانوس اطلس نظیر انگلستان و ایرلند، آب و هوای معتدل اقیانوسی دارند و عبور جریان دریایی آب گرم* گلف‌استریم از این سواحل در فصل زمستان موجب می‌شود که هوا ملایم‌تر شود.

● مناطق جنوبی اروپا که در سواحل مدیترانه واقع شده‌اند (مانند کشورهای اسپانیا و ایتالیا) آب و هوای مدیترانه‌ای دارند. این نوع آب و هوا زمستان‌های معتدل و مرطوب و تابستان‌های گرم و خشک دارد.

● مرکز و شرق اروپا به دلیل دوری از دریاها آب و هوای قاره‌ای یا بَرّی دارد و میزان بارندگی در آنجا کم است.

رودها

○ رود دانوب، آلمان

در اروپا، رودهای پرآب و دائمی زیادی وجود دارند. از این رودها برای آبیاری زمین‌های کشاورزی، تولید انرژی الکتریکی و حمل و نقل و کشتیرانی استفاده می‌شود. رودهای دانوب، ولگا، راین، دُن و الب، مهم‌ترین رودهای اروپا هستند. دانوب طول‌ترین رود اروپا است که از چند کشور عبور می‌کند.

فعّالیت

۱- کاربرگه (۱۵) نقشه‌خوانی قاره اروپا را در کلاس، کامل کنید.

جمعیت

به نمودار مقایسه‌ای جمعیت قاره‌ها در فصل ۹ دقت کنید. قاره اروپا اگرچه قاره‌ای کم‌وسعت است، اما یکی از متراکم‌ترین قاره‌های جهان محسوب می‌شود. شرایط مساعد طبیعی چون آب و هوای معتدل و ریزش باران کافی و رودهای پرآب و جلگه‌های پهناور از یک‌سو و پیشرفت در علم و فناوری از سوی دیگر، موجب شده است این قاره از نظر جمعیت، متراکم باشد.

البته علی‌رغم جمعیت زیاد و انبوه، رشد جمعیت در اروپا کاهش یافته و زاد و ولد در این قاره، کم شده است. به همین دلیل جمعیت سالمندان، افزایش یافته و جمعیت اروپا رو به پیری می‌رود.

نژاد و زبان

اروپائیان از نژاد سفیدپوست هستند.

سه گروه عمده زبانی در اروپا وجود دارد:

- زبان‌های باریشه‌لاتین مانند ایتالیایی و اسپانیایی
- زبان‌های باریشه‌ژرمنی مانند آلمانی و انگلیسی
- زبان‌های باریشه‌اسلاو مانند روسی و لهستانی

○ چهره کودک سوئدی و آلمانی

دین

بیشتر مردم اروپا پیرو دین حضرت مسیح (ع) هستند. دین مسیح به سه مذهب بزرگ کاتولیک، پروتستان و ارتودوکس تقسیم می‌شود.

کاتولیک‌ها از رهبر مذهبی و روحانی خود، پاپ که محل اقامت او در واتیکان است، پیروی می‌کنند.
* مسلمانان نیز در قاره اروپا پراکنده‌اند، اما بیشتر آنها در شبه جزیره بالکان* زندگی می‌کنند.

○ کشور واتیکان در کنار شهر رم، کوچک‌ترین کشور جهان است.

○ موزه واتیکان در شهر رم

اقتصاد اروپا

قاره اروپا از نظر اقتصادی پیشرفته است. میزان درآمد و سطح سواد و بهداشت و همچنین میزان طول عمر در این قاره، بالاست.

* کشاورزی، تقریباً در همه جای اروپا رایج است و با استفاده از ماشین‌آلات مدرن و شیوه‌های علمی صورت می‌گیرد. در جنوب اروپا، آب و هوای مدیترانه‌ای موجب شده که محصولات ویژه‌ای چون زیتون، مرکبات و انگور به عمل آید. همچنین در اروپا دامداری و دامپروری با شیوه‌های صنعتی انجام می‌شود و میزان تولید محصولات گوشتی و لبنی زیاد است.

کشورهایی چون هلند و دانمارک از تولیدکنندگان و صادرکنندگان بزرگ فرآورده‌های گوشتی و لبنی هستند.

○ یک مزرعه کشاورزی در اروپا

○ پرورش گاو، فرانسه

○ صنعت خودروسازی، آلمان

* اروپا از مناطق مهم صنعتی جهان است و انواع کالاها و ماشین‌آلات و ابزار را تولید و به کشورهای دیگر صادر می‌کند. آلمان، فرانسه، انگلستان و ایتالیا از کشورهای مهم صنعتی اروپا هستند. البته منابع زیرزمینی و معادن قاره اروپا نمی‌توانند نیازهای صنایع عظیم این قاره را برآورده سازند. به همین جهت کشورهای صنعتی قاره اروپا به منابع و مواد اولیه کشورهای دیگر نیاز دارند و واردکننده مواد اولیه (مانند نفت) هستند. البته کشورهای اروپایی، سالیان دراز برای استفاده از منابع و معادن سایر سرزمین‌ها به استعمار کشورهای دیگر دست زده‌اند.

❗
کشورهای اروپایی، عضو اتحادیه اروپا هستند و با هم در زمینه‌های سیاسی و اقتصادی، همکاری می‌کنند. اغلب این کشورها، واحد پول ملی خود را به پول مشترک اروپا «یورو» تغییر داده‌اند. کشورهای اروپایی همچنین با پیمان **شینگن**، کنترل مرزها را بین خود برداشته‌اند و مردم می‌توانند برای کار و زندگی، بدون نیاز به ویزا در کشورهای اروپایی، جابه‌جا شوند.

○ حمل و نقل اروپا پیشرفته است. قطار T.G.V تندروترین قطار با سرعت حدود ۳۵۰ کیلومتر در ساعت.

جاذبه‌های گردشگری

اروپا به دلیل داشتن جاذبه‌های گردشگری طبیعی مانند سواحل طولانی و آفتابی، ورزش‌های زمستانی در کوه‌های آلپ و جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی چون بناهای تاریخی، موزه‌ها، کلیساها و... گردشگران زیادی را از سراسر دنیا به خود جذب می‌کند. فرانسه، اسپانیا و ایتالیا از مهم‌ترین کشورهای اروپا از نظر جذب گردشگر و به دست آوردن درآمد از این طریق هستند.

○ منظره خیابانی در پاریس

○ دریاچه جنوا بین فرانسه و سوئیس

○ .....

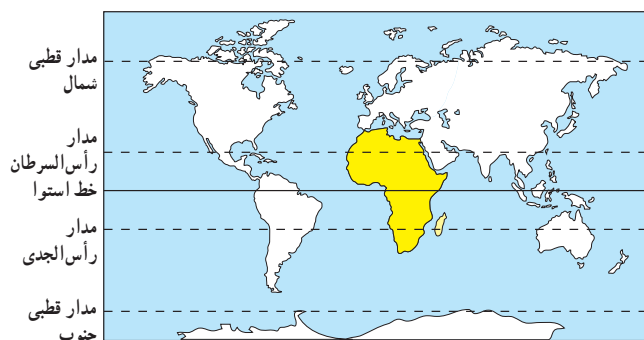
○ .....

فعّالیت

- ۱- حدس بزنید عکس‌های شماره (۳) و (۴) کدام مکان‌های گردشگری در اروپا را نشان می‌دهد.
- ۲- درباره سلام و احوالپرسی به دو یا سه زبان کشورهای اروپایی (مثلاً فرانسوی، آلمانی، ایتالیایی و...) پرس و جو و در کلاس بیان کنید.

افریقا

موقعیت و وسعت

قارهٔ افریقا بعد از آسیا دومین قارهٔ وسیع جهان است. به نقشه روبه‌رو توجه کنید. قارهٔ افریقا بین کدامیک از اقیانوس‌ها قرار گرفته است؟ قارهٔ افریقا در دو نیمکرهٔ شمالی و جنوبی گسترده شده و مدار استوا از وسط آن عبور می‌کند. این قاره از سواحل دریای مدیترانه تا دماغهٔ امید نیک* امتداد یافته است. اکنون به نقشهٔ طبیعی افریقا دقت کنید. این قاره از طریق کدام تنگه‌ها و کانال از آسیا و اروپا جدا می‌شود؟

ناهمواری‌های افریقا

افریقا، فلاتی وسیع و کم‌ارتفاع است و کوه‌های بلند کمتر در این قاره، دیده می‌شود. تنها چین‌خوردگی مهم افریقا در شمال‌غربی این قاره، رشته‌کوه اطلس است. در شرق افریقا، قله‌های مرتفع کنیا (۵۲۰۰ متر) و کلیمانجارو (۵۹۰۰ متر) قرار دارند. همچنین دریاچه‌های زیادی در این منطقه وجود دارد که اغلب در اثر فرونشستن زمین یا شکستگی‌های بزرگ در پوسته زمین به وجود آمده است. این شکستگی‌ها موجب می‌شود که آبشارهایی در مسیر رود، پدید بیاید.

○ آبشار ویکتوریا در اثر فرو ریختن آب‌های رود زامبزی در محل یک گسل (شکستگی)،

پدید آمده است.

آیا می‌توانید چند دریاچه در شرق آفریقا از روی نقشه نام ببرید؟
 برخلاف قاره اروپا که دارای بریدگی‌های زیادی در سواحل است، کناره‌های آفریقا صاف و بدون بریدگی (خلیج) است.
 از این رو کناره‌های این قاره برای پهلو گرفتن کشتی‌ها و ساختن بنادر چندان مناسب نیست.

آب و هوا

* به طور کلی قاره آفریقا آب و هوایی گرم دارد و در بیشتر قسمت‌های آن زمستان دیده نمی‌شود زیرا موقعیت آفریقا به گونه‌ای است که مدار استوا از وسط آن عبور می‌کند و خورشید در طول سال در مناطق استوایی و اطراف آن تا مدار رأس‌السرطان و رأس‌الجدی تقریباً عمود می‌تابد.

* اما از نظر بارش این قاره به دو قسمت مرطوب و خشک، تقسیم می‌شود:

افریقای مرطوب (افریقای سبز) :

نواحی اطراف خط استوا (از شمال تا دریاچه چاد و از جنوب تا رود زامبزی) آب و هوای گرم و مرطوب دارد. در این منطقه باران فراوان می‌بارد.

○ افریقای مرطوب، جنگل‌های استوایی، کنگو

افریقای خشک : هر چه از منطقه استوایی به سمت شمال و جنوب آفریقا پیش برویم، از میزان باران و رطوبت کاسته شده و کم‌کم به آب و هوای گرم و خشک تبدیل می‌شود، به طوری که در شمال آفریقا، صحرای بزرگ و در جنوب آن بیابان کالاهاری دیده می‌شود.

○ افریقای خشک، صحرا (Sahara) ی بزرگ با تپه‌های ماسه‌ای عظیم ○ تصویر ماهواره‌ای صحرای بزرگ آفریقا

در افریقای سبز، رشد درختان به حدی است که گاهی ارتفاع آنها تا ۵۰ متر می‌رسد. برگ‌های این درختان در خزان و زمستان نمی‌ریزد. هر روز باران می‌بارد. گاهی شاخه‌نوعی از درختان به زمین می‌رسد، ریشه می‌گیرد و به درخت تازه‌ای تبدیل می‌شود. بوته‌زارهای زیر درختان، رفتن به جنگل‌ها را مشکل می‌کند. انواع حشرات، نیش نوعی مگس به نام تِسِه‌تِسِه که موجب بیماری خواب می‌شود، پشه‌ها و میمون‌های بزرگ جثه و مارها و عنکبوت‌های بزرگ در این جنگل‌ها زندگی می‌کنند.

صحرا (Sahara) نام بزرگ‌ترین بیابان جهان است که بخش وسیعی از شمال قاره آفریقا را دربر می‌گیرد. وسعت آن ۸/۵ میلیون کیلومتر مربع (تقریباً ۵ برابر وسعت ایران) است. دما در بیابان صحرا در هنگام روز در سایه به ۵۷ درجه سانتی‌گراد می‌رسد و هنگام شب به زیر صفر کاهش می‌یابد. بلندترین تپه‌های ماسه‌ای جهان که گاه ارتفاع آنها تا ۴۳۰ متر می‌رسد، در این بیابان دیده می‌شود.

*بخش کوچکی از شمال آفریقا که در مجاورت دریای مدیترانه قرار گرفته آب و هوای مدیترانه‌ای دارد.

رودها

رودهای نیل، کنگو، نیجر، اورانژ و زامباز رودهای مهم و پرآب آفریقا هستند. رودهای پرآب آفریقا در مصب خود جلگه‌ها و دلتاهایی ایجاد کرده‌اند. برخی رودها در مسیر خود در جاهایی به شکست‌های بزرگ زمین برخورد می‌کنند که برای کشتیرانی مناسب نیستند.

رود نیل، طولانی‌ترین رود جهان است (۶۶۹۵

کیلومتر).

○ رود نیل از شهر قاهره پایتخت مصر عبور می‌کند.

فعّالیت

۲- کاربرگه شماره (۱۶) نقشه‌خوانی آفریقا را در کلاس انجام دهید.

۳- جدولی ترسیم کنید. سپس به طور گروهی و با همفکری یکدیگر ویژگی‌های طبیعی آفریقا و اروپا را مقایسه کنید (وسعت، ناهمواری، آب و هوا، رودها و سواحل).

۴- گفت‌وگو کنید :

– آیا ویژگی‌های طبیعی یک ناحیه مثل آب و هوا، رودها، بریدگی سواحل، پستی و بلندی‌ها و پوشش گیاهی بر فعّالیت‌های انسان و زندگی او تأثیر دارد؟ چگونه؟

– به نظر شما ویژگی‌های طبیعی قاره اروپا برای فعّالیت‌های انسانی مناسب‌تر است یا آفریقا؟ چرا؟ در کدام محیط انسان‌ها بیشتر باید تلاش کنند؟

– آیا انسان‌ها می‌توانند با مشکلات محیط طبیعی مقابله کنند و شرایط محیط را تحت کنترل خود دریاورند؟ مثال بزنید.

جمعیت

به نمودار مقایسه‌ای جمعیت قاره‌ها در فصل ۹ توجه کنید. قاره آفریقا با آنکه دومین قاره وسیع جهان است، اما نسبت به وسعت خود جمعیت کمی دارد. بخش‌های وسیعی از بیابان بزرگ آفریقا و جنگل‌های انبوه استوایی، خالی از جمعیت است. در طول سالیان دراز، عدم رعایت بهداشت و شیوع بیماری‌های مختلف، خشکسالی‌ها و قحطی‌های بی‌درپی و جنگ‌ها، از افزایش جمعیت در این قاره جلوگیری کرده است.

امروزه با بهبود واکسیناسیون و بهداشت، رشد جمعیت و زاد و ولد در قاره آفریقا افزایش یافته است.

○ چهره کودکان آفریقایی

نژاد و زبان

○ مردم کوچ‌نشین، شمال آفریقا

بیشتر مردم آفریقا از نژاد سیاه‌پوست هستند. مردم شمال صحرای بزرگ آفریقا که در مجاورت دریای مدیترانه زندگی می‌کنند و بخش کوچکی از جنوب قاره آفریقا، سفیدپوستند.

ساکنان کشورهای شمال صحرای بزرگ آفریقا مانند مصر، الجزایر و مراکش به زبان عربی صحبت می‌کنند. مردم سایر کشورهای آفریقایی به زبان محلی یا به زبان کشورهای که قبلاً تحت نفوذ و استعمار آنها بوده‌اند (مانند فرانسوی یا انگلیسی) صحبت می‌کنند.

وقتی اروپاییان استعمارگر، قاره آمریکا را کشف کردند، آفریقاییان را به صورت برده برای کار کردن در مزارع و معادن به آنجا بردند. بین سال‌های ۱۵۰۰ تا ۱۸۰۰ میلادی، میلیون‌ها سیاه‌پوست را با کشتی به آمریکا بردند. برده‌ها را با زنجیر به هم می‌بستند تا قادر به فرار نباشند.

این برده‌ها در آمریکا به صاحبان کشتزارها و معادن، فروخته می‌شدند. بردگان زندگی بسیار سختی داشتند و همواره توسط اربابان به شدت تنبیه می‌شدند. تجارت برده از رویدادهای تلخ قاره آفریقا است.

دین

بیشتر مردم کشورهای شمال آفریقا مسلمان هستند. به نقشه صفحه بعد توجه کنید و تعدادی از کشورهای مسلمان را نام ببرید. مردم سایر مناطق آفریقا اغلب به دین مسیح یا مذاهب ابتدایی اعتقاد دارند.

○ مسجد حسن ثانی در شهر کازابلانکا و کشور مراکش، مناره

این مسجد با ۲۱۰ متر ارتفاع، بلندترین مناره مسجد دنیاست؛ این مسجد در ساحل دریا و بخشی از آن روی آب قرار دارد.

اقتصاد افریقا

* قاره افریقا از نظر منابع طبیعی، ثروتمند است. در این قاره معادن نفت، طلا، الماس، مس و جنگل‌های عظیم وجود دارد. با این حال قاره افریقا در مقایسه با سایر قاره‌ها به دلایلی از توسعه و پیشرفت بازمانده است. به طور کلی عوامل توسعه نیافتگی قاره افریقا را به دو گروه می‌توان تقسیم کرد:

۱- عوامل خارجی: از مهم‌ترین علل عدم پیشرفت قاره افریقا، استعمار کشورهای اروپایی و غارت منابع آنها بوده است. امروزه نیز دخالت کشورهای قدرتمند در ایجاد جنگ‌ها و بحران‌ها در این قاره ادامه دارد.

۲- عوامل داخلی: شرایط سخت محیطی (جنگل‌های انبوه، بیابان‌های وسیع، آب و هوای گرم)، شیوع بیماری‌ها، بیسوادی و آگاهی کم مردم، جنگ‌های داخلی و حکومت‌های وابسته و استبدادی نیز از علل عدم پیشرفت این قاره است.

* کشورهای قاره افریقا، بیشتر صادرکننده محصولات معدنی و کشاورزی هستند و مواد اولیه برای کارخانه‌های کشورهای صنعتی تولید می‌کنند. لذا صنعت در این قاره چندان رشد نکرده است.

● استخراج کائوچو

در قاره آفریقا، بیشتر محصولات کشاورزی گرمسیری و استوایی چون قهوه، کاکائو و کائوچو تولید می‌شود. در اطراف دره نیل مزارع پنبه وجود دارد.

○ کاکائو

○ کشاورزی کنیا

<p>درآمد سرانه</p> <p>سوئیس ۳۳/۰۰۰ دلار</p>	<p>دسترسی به آب آشامیدنی سالم</p> <p>سوئد ۱۰۰ درصد مردم</p>	<p>تعداد معلم به ازای دانش آموز</p> <p>دانمارک، ۱ معلم برای ۱۰ دانش آموز</p>	<p>سرانه کالری مصرفی روزانه</p> <p>هلند ۳۴۰۰ کیلو کالری</p>
<p>زامبیا ۳۳۶ دلار</p>	<p>چاد ۵۲ درصد مردم</p>	<p>جمهوری آفریقای مرکزی، ۱ معلم برای ۷۷ دانش آموز</p>	<p>اتیوپی ۱۶۰۰ کیلو کالری</p>

○ مقایسه برخی شاخص‌ها در اروپا و آفریقا

جاذبه‌های گردشگری

سواحل شمال آفریقا در کنار دریای مدیترانه، پارک‌های ملی (وحش) و آثار باستانی کشورهای قدیمی نیز از جاذبه‌های مهم گردشگری در قاره آفریقا است.

○ گردشگری در پارک‌های ملی حیات وحش

○ خیابانی در حراره، زیمبابوه

..... ○

○ فروشگاه زیتون در کازابلانکا، مراکش

○ کازابلانکا، مراکش

فعّالیت

۳- الف) حدس بزنید تصویر (۱) کدام یک از جاذبه‌های گردشگری آفریقا را نشان می‌دهد؟ (ب) چرا زیتون از محصولات مهم کشور مراکش است؟

۴- پرس‌وجو کنید : از کاکائو چه استفاده‌هایی می‌کنیم؟

۵- پرس‌وجو کنید : کائوچو چیست و از آن چه استفاده‌هایی می‌شود؟

۶- جدولی رسم کنید و با همفکری یکدیگر پس از خواندن متن این درس، آفریقا و اروپا را در موارد زیر مقایسه کنید.

(وسعت، جمعیت، رشد جمعیت، محصولات کشاورزی، صنعت، منابع طبیعی و زیرزمینی)

اروپا	آفریقا	
منابع و مواد معدنی آن کمتر از آفریقا است.	از نظر منابع طبیعی و مواد معدنی، غنی است.	● منابع طبیعی
		● وسعت

واژه‌ها

جریان‌های گرم دریایی: جریان‌های آب داخل اقیانوس هستند که دمایشان بیشتر از دمای آب اقیانوس است و (مانند یک رود) تحت تأثیر بادهای و نیروی چرخش زمین حرکت می‌کنند. یکی از جریان‌های آب گرم معروف، گلف‌استریم است که از حوالی استوا سرچشمه می‌گیرد و به اروپا می‌رسد.

شبه‌جزیره اسکاندیناوی: از نظر جغرافیایی شبه‌جزیره‌ای در شمال اروپا که شامل سه کشور سوئد، نروژ و فنلاند است اما از نظر فرهنگی به سه کشور سوئد، نروژ و دانمارک گفته می‌شود که روابط زبانی و فرهنگی مشترک دارند.

دماغه امید نیک: شبه‌جزیره صخره‌ای در ساحل جنوب‌غربی قاره آفریقا، که یکی از دریانوردان پرتغالی پس از کشف آنجا، چون این دماغه را راهی برای رسیدن به سرزمین هند می‌پنداشت، آن را امید نیک نامید.

شبه‌جزیره بالکان: شبه‌جزیره‌ای در جنوب‌شرقی اروپا که به سبب کوه‌های بالکان در بلغارستان به این نام، نامیده شده و شامل کشورهای یونان، آلبانی، بلغارستان، کرواسی، بوسنی و هرزگوین، اسلوونی، مقدونیه، صربستان، مونته‌نگرو، رومانی و بخش اروپایی ترکیه است.

لابلند: سرزمین‌های سرد و قطبی که در شمال اروپا واقع شده و سوئد، فنلاند، نروژ و شمال روسیه را دربرمی‌گیرد و جایگاه قوم لاپ‌ها بوده است.

به کاربندیم

یکی از دو فعالیت زیر را انجام دهید:

الف) درباره یکی از موضوعات قاره اروپا یا آفریقا تحقیق کنید و اطلاعات به دست آمده را به صورت روزنامه دیواری در مدرسه نمایش دهید. (برای مثال: گرسنگی در آفریقا، تجارت برده، تبعیض نژادی، اتحادیه اروپا، کائوچو و کاکائو، استعمار در آفریقا، گردشگری در اروپا و آفریقا...)

ب) تصویر روبه‌روی یکی از شخصیت‌های قاره آفریقا را نشان می‌دهد.

حدس بزنید او کیست؟

درباره زندگی و فعالیت‌های او تحقیق کنید و در یک صفحه به کلاس، گزارش دهید.

۱۲ فصل

از گذشته‌های بسیار دور، سه قاره آسیا، اروپا و افریقا، محلّ زندگی انسان‌ها بوده‌اند. تا قبل از کشف سرزمین‌های نو تصور می‌شد که دنیا فقط به این سه قاره، محدود می‌شود. از این‌رو، به این قاره‌ها برّ قدیم (خشکی‌های قدیمی) می‌گفتند. منظور از برّ جدید قاره آمریکا و گاه اقیانوسیه و استرالیا است که خیلی دیرتر از آن سه قاره کشف و شناخته شد. وقتی اروپاییان این قاره‌ها را کشف کردند، انبوهی از مهاجران اروپایی به این سرزمین‌ها روانه شدند و با بهره‌مندی از منابع طبیعی این سرزمین‌ها، کشورها و شهرهای بزرگ و پرجمعیتی را به‌وجود آوردند. هرچند در این قاره‌ها نیز قبلاً تعدادی از بومیان زندگی می‌کردند.

در این فصل شما با ویژگی‌های طبیعی و انسانی قاره‌های آمریکا، استرالیا و اقیانوسیه آشنا می‌شوید.

● شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن، پی می‌برید:

- ۱- ویژگی‌های طبیعی قاره‌های آمریکا، استرالیا و اقیانوسیه کدام‌اند؟
- ۲- چه شباهت‌هایی میان محیط طبیعی آمریکای شمالی و آمریکای جنوبی وجود دارد؟
- ۳- اقتصاد و فرهنگ آمریکای شمالی و آمریکای جنوبی چه تفاوت‌هایی با هم دارد؟ چرا؟
- ۴- ویژگی‌های انسانی و اقتصادی استرالیا و نیوزیلند، کدام‌اند؟

ویژگی های طبیعی

موقعیت و وسعت

قاره آمریکا، قاره وسیعی است که از قطب شمال تا نزدیکی قطب جنوب کشیده شده است و در واقع به دو قاره کوچک تر، تقسیم می شود: «آمریکای شمالی» و «آمریکای جنوبی».

این دو خشکی بزرگ به وسیله خشکی باریکی که «آمریکای مرکزی» نامیده می شود، به یکدیگر متصل اند.

آمریکای شمالی، جنوبی و مرکزی را روی نقشه، نشان دهید. قاره آمریکا بین کدام اقیانوس ها قرار گرفته است؟

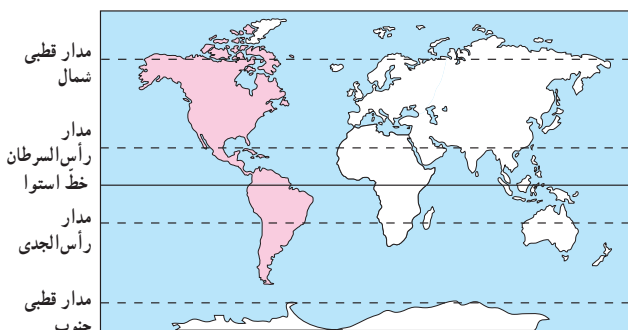
* تا قبل از ساختن کانال پاناما، کشتی ها برای عبور از اقیانوس اطلس به اقیانوس آرام، مجبور بودند آمریکای جنوبی را دور بزنند. اما بعدها با حفر این کانال، دو اقیانوس به هم مرتبط شدند.

ناهمواری ها

به نقشه توجه کنید. به طور کلی سه نوع ناهمواری در قاره آمریکا مشاهده می شود. این ناهمواری ها به صورت مشابه، هم در آمریکای شمالی و هم در آمریکای جنوبی وجود دارند.

الف) چین خوردگی های جوان و مرتفع: در آمریکای شمالی، رشته کوه های راکی (روشوز) و در آمریکای جنوبی، رشته کوه های آند، چین خوردگی های جوان آمریکا را تشکیل می دهند.

این دو رشته کوه در کدام سمت قاره آمریکا و در امتداد کناره های کدام اقیانوس کشیده شده اند؟ در این مناطق به دلیل ناآرام بودن پوسته زمین، آتشفشان ها و زمین لرزه های فراوانی رخ می دهد. آمریکای مرکزی و جزایر آنتیل نیز سرزمین آتشفشان ها و زمین لرزه ها است.

○ کوه های آند

○ بیابان آتاکاما

○ جنگل های آمازون

ب) کوه‌های کم ارتفاع قدیمی : در شرق آمریکای شمالی، توده کوهستانی قدیمی «آپالاش» و در شرق آمریکای جنوبی، توده قدیمی «برزیل» قرار دارند. این توده‌ها ناهمواری‌های پیر و فرسایش یافته‌اند.

ج) سرزمین‌های پست و جلگه‌ای : در آمریکای شمالی، جلگه پهناوری از آبرفت‌های رود «می‌سی‌سی‌پی» به وجود آمده است. در آمریکای جنوبی نیز جلگه‌های «آمازون» و «پارانا» از آبرفت‌های این دو رود تشکیل شده است.

آب و هوا

همان‌طور که در نقشه می‌بینید، قاره آمریکا از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده است. به همین سبب انواع آب و هوا و پوشش گیاهی در این قاره به چشم می‌خورد :

* نواحی نزدیک به قطب شمال در آمریکای شمالی و نواحی نزدیک به قطب جنوب در آمریکای جنوبی، آب و هوای قطبی و سرد دارند. بخش اعظم کشور کانادا در آب و هوای سرد قرار گرفته است.

* در سواحل قاره آمریکا به دلیل مجاورت با دو اقیانوس، آب و هوای معتدل اقیانوسی، حکمفرما است.

* نواحی نزدیک به مدار استوا در آمریکای مرکزی و جنوبی، آب و هوای گرم و مرطوب دارند. به همین سبب جنگل‌های انبوه آمازون در این ناحیه به وجود آمده است.

* در آمریکای شمالی، بیابان «نوادا» و در آمریکای جنوبی بیابان «آتاکاما» مانند سایر بیابان‌های جهان آب و هوای گرم و بسیار خشک دارند. این بیابان‌ها را روی نقشه نشان دهید. کدام مدارها از این بیابان‌ها عبور می‌کنند؟ رودها

* در آمریکای شمالی، رود می‌سی‌سی‌پی که از رودهای طویل جهان است، از چند ایالت کشور ایالات متحده آمریکا عبور می‌کند. این رود به کدام خلیج می‌ریزد؟ رود می‌سی‌سی‌پی، نقش مهمی در حمل و نقل کالا و منابع و تجارت از طریق کشتیرانی داشته است. * در آمریکای جنوبی، رود آمازون از میان جنگل‌های استوایی عبور می‌کند. آمازون پرآب‌ترین رود دنیا است و آب آن از مجموع آب ده رودخانه پر آب جهان بیشتر است. در این رود، ماهی‌های آب شیرین، مارهای آبی و گربه‌ماهی‌های غول‌پیکر، زندگی می‌کنند.

○ رود آمازون، آمریکای جنوبی

○ رود می‌سی‌سی‌پی، ایالات متحده آمریکا

فعالیت

- ۱- نقشه کاربرگه (۱۷) قاره آمریکا را در کلاس انجام دهید.
- ۲- کدام بخش از آب و هوا و پوشش گیاهی قاره آمریکا عیناً مانند افریقا است؟ چرا؟
- ۳- رود آمازون به کدام اقیانوس می‌ریزد؟ با استفاده از اطلس بگوئید این رود در کدام کشور آمریکای جنوبی جریان دارد؟

ویژگی‌های انسانی و اقتصادی

○ نقاشی از ورود کریستف کلمب به قاره آمریکا

قاره آمریکا تا اواخر قرن پانزدهم میلادی، ناشناخته بود. در آن زمان، یک دریانورد و تاجر ایتالیایی به نام کریستف کلمب از سوی دربار پادشاهی اسپانیا کوشید، راه کوتاه‌تری برای رسیدن به هند و ثروت‌های آن بیابد. در آن زمان، دسترسی به شبه‌قاره هند، از آرزوهای بزرگ دولت‌های اروپایی بود. او آب‌های اقیانوس اطلس را با کشتی پیمود و به سواحل قاره آمریکا رسید، اما فکر کرد که به هند رسیده است. به همین سبب بومیانی را که در آنجا زندگی می‌کردند، هندی نامید.

پنج سال بعد، یک کاشف و نقشه‌نگار ایتالیایی به نام آمریکو وسپوس، به قاره آمریکا رسید و متوجه شد که به قاره جدیدی دست یافته است. به همین سبب این قاره نو یافته را به نام او «آمریکا» نامیدند.

جمعیت

حدود ۱۵٪ جمعیت جهان در قاره آمریکا زندگی می‌کنند. این جمعیت بیشتر در جلگه‌های حاصلخیز مثل می‌سی‌سی‌پی و بنادر و شهرهای ساحلی نزدیک به اقیانوس متراکم شده‌اند. چرا؟

نژاد و زبان

مردم قاره آمریکا از نژادها و تیره‌های گوناگون تشکیل شده‌اند. مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از :

بومیان : به بومیان قاره آمریکا، سرخ‌پوست* گفته می‌شود. کریستف کلمب

وقتی به قاره آمریکا رسید آنها را هندی نامید.

تاریخ آمریکا حکایت از سال‌ها کشتار و رفتار خشونت‌آمیز و غیرانسانی با

سرخ‌پوستان دارد و امروزه جمعیت بسیار کمی از آنان باقی‌مانده‌اند که در این قاره، زندگی می‌کنند.

سیاه‌پوستان : سیاه‌پوستان آمریکایی در واقع فرزندان و نوادگان بردگان

آفریقایی‌اند که در دوران استعمار توسط اروپاییان به اجبار و برای کار در مزارع

کشاورزی و معادن به این قاره آورده شدند.

○ سرخ‌پوستان

سیاه‌پوستان، سال‌ها علیه سیاست‌های تبعیض‌نژادی در

آمریکا مبارزه کردند تا بتوانند حقوق برابر با سفیدپوستان به دست

بیاورند و موفق شوند قوانین ظالمانه را تغییر دهند.

سفیدپوستان : سفیدپوستان اروپایی، قاره آمریکا را

کشف کردند و پس از آن، طی سال‌های طولانی مهاجرت‌های

گسترده‌ای از اروپا به این قاره، صورت گرفت.

دورگه‌ها : قاره آمریکا همواره قاره‌ای مهاجرپذیر بوده

است. بنابراین عده زیادی از مردم این قاره، دورگه‌اند و از

اختلاط نژادها و ملیت‌های گوناگون به وجود آمده‌اند.

* زبان غالب مردم در آمریکای شمالی انگلیسی است

○ سیاه‌پوستان در نیویورک

○ چهره کودک سفیدپوست و سیاه‌پوست آمریکای شمالی

○ چهره دورگه، آمریکای لاتین

(مانند دو کشور کانادا و ایالات متحده آمریکا) و به سبب مهاجرت انگلیسی‌ها به این بخش، فرهنگ آنگلو ساکسون* غلبه دارد. * در آمریکای مرکزی و جنوبی به سبب مهاجرت اسپانیایی‌ها و پرتغالی‌ها، زبان‌های اسپانیولی و پرتغالی غلبه دارد و چون ریشه این دو زبان لاتین است به آمریکای مرکزی و جنوبی، آمریکای لاتین هم گفته می‌شود.

ونکور، کانادا

بونوس آیرس، آرژانتین

مرکز اسلامی دیترویت، مسجد شیعیان در ایالت میشیگان ایالات متحده آمریکا

دین

اکثر مردم قاره آمریکا پیرو دین مسیح (ع) هستند. در آمریکای شمالی، مذهب پروتستان و در آمریکای لاتین، مذهب کاتولیک رواج بیشتری دارد. مسلمانان نیز در قاره آمریکا، جمعیت قابل ملاحظه‌ای را تشکیل می‌دهند و در ایالات متحده آمریکا مساجد مهمی وجود دارد.

اقتصاد قاره آمریکا

اقتصاد آمریکای شمالی با آمریکای جنوبی و مرکزی، تفاوت‌های زیادی دارد :
اقتصاد آمریکای شمالی : کشورهای ایالات متحده آمریکا و کانادا در آمریکای شمالی از نظر اقتصادی جزء کشورهای پیشرفته صنعتی جهان محسوب می‌شوند. همان‌طور که پیشتر خواندید، این دو کشور جزء کشورهای گروه هشت هستند.

* کشاورزی ایالات متحده آمریکا، کشاورزی صنعتی و تجاری است.
این کشور بزرگ‌ترین تولیدکننده و صادرکننده گندم و ذرت در جهان و دارای دامداری‌های پیشرفته‌ای است که به تولید انواع گوشت و لبنیات می‌پردازد.

* کشورهای ایالات متحده آمریکا و کانادا از تولیدکنندگان و صادرکنندگان تجهیزات صنعتی و ماشین‌آلات، خودرو، صنایع غذایی، مواد شیمیایی و کالاهای الکترونیکی هستند.

○ یک ناحیه صنعتی، ایالات متحده آمریکا

○ برداشت مکانیزه گندم، ایالات متحده آمریکا

به‌طور کلی، مهم‌ترین عواملی که موجب پیشرفت و توسعه آمریکای شمالی و تبدیل آن به یک قدرت بزرگ اقتصادی در جهان شده، عبارت‌اند از :

- ۱- اروپاییان مهاجر که به این سرزمین وارد شدند با خود دانش‌ها و مهارت‌ها و سرمایه‌هایی را به همراه آوردند و توانستند از منابع طبیعی و سرزمین‌های نو، به خوبی استفاده و پیشرفت کنند.
- ۲- آمریکای شمالی، معادن زیرزمینی و منابع طبیعی فراوان، زمین‌های وسیع قابل کشت، رودهای پرآب و آب و هوای مناسب برای فعالیت‌های اقتصادی داشته است.
- ۳- در جنگ جهانی دوم، اغلب کشورهای اروپایی ویران شدند اما ایالات متحده آمریکا از جنگ دور بود و چندان آسیب ندید و توانست از رقیبان خود جلو بیفتد.
- ۴- پس از جنگ جهانی دوم، ایالات متحده آمریکا بر قدرت‌های اروپایی پیشی گرفت و جانشین آنها در تسلط و غارت منابع کشورهایی شد که قبلاً مستعمره اروپا بودند.
- ۵- آمریکا و کانادا طی سال‌های طولانی نیروهای متخصص و دانشمندان سایر کشورها را به کشور خود برای تحصیل و کار جذب کردند و از این راه توانستند به پیشرفت اقتصاد و صنعت خود کمک کنند. این امر باعث شده تا آن کشورها از وجود متخصصان و دانشمندان خود، محروم شوند و از نظر اقتصادی عقب بیفتند.

رشد شهرها : در ایالات متحده آمریکا و کانادا به دلیل رونق تجارت داخلی و جهانی، شهرهای بزرگی رشد کرده‌اند. نیویورک پرجمعیت‌ترین شهر ایالات متحده آمریکا است. این شهر با بیش از پنجاه آسمانخراش، از این نظر مقام اول را در جهان دارد.

○ سازمان ملل متحد *

○ نیویورک - مجسمه آزادی

○ بندر نیویورک

مرکز اصلی سازمان ملل متحد و همچنین مجسمه آزادی (نماد ایالات متحده آمریکا) در نیویورک واقع شده است. اقتصاد آمریکای لاتین : آمریکای لاتین (آمریکای جنوبی و مرکزی) از نظر منابع طبیعی و ذخایر معدنی بسیار غنی است اما کشورهای آمریکای لاتین به دلایل مختلف نتوانسته‌اند به پیشرفت‌های صنعتی در حد آمریکای شمالی دست یابند. استعمار از یک سو و حکومت‌های وابسته به بیگانه و استبدادی در این کشورها از مهم‌ترین این دلایل هستند. این کشورها اغلب تولیدکننده و صادرکننده مواد اولیه و صنعتی و محصولات کشاورزی هستند و چندان اوضاع اقتصادی خوبی ندارند. کشورهایی چون آرژانتین، برزیل و کوبا در آمریکای لاتین، بزرگترین تولیدکننده و صادرکننده محصولات استوایی نظیر قهوه و نیشکر هستند.

○ مزارع نیشکر، کوبا

○ برزیل در سال‌های اخیر، یک سوم قهوه جهان را تولید کرده است.

در آمریکای لاتین، کشورهای برزیل، آرژانتین، و ونزوئلا و کلمبیا وضعیت اقتصادی بهتری دارند. برخی کشورهای آمریکای مرکزی که جزیره‌ای هستند، از راه گردشگری، درآمد خوبی کسب می‌کنند.

گردشگری

قاره آمریکا به دلیل تنوع بسیار زیاد محیطی و داشتن غارها، آبشارها، سواحل، جنگل‌ها و رودها، جاذبه‌های گردشگری طبیعی بسیار زیادی دارد و مراکز تفریحی، پارک‌ها و موزه‌های حیات وحش در کشورهای این قاره، فراوان‌اند. موزه‌ها، کاخ‌ها، مراکز خرید و نمایشگاه‌ها نیز گردشگران زیادی را از سراسر دنیا به خود جذب می‌کنند.

.....

ریودوژانیرو، برزیل

جاذبه‌های گردشگری، سواحل فلوریدا

منظره خیابانی در نیویورک، ایالات متحده آمریکا

فعّالیت

- ۴- همفکری کنید و به طور گروهی با ترسیم یک جدول مقایسه‌ای، مختصراً پاسخ دهید.
  - الف) آمریکای شمالی و جنوبی از نظر ویژگی‌های طبیعی چه شباهت‌هایی دارند؟ چه تفاوت‌هایی دارند؟
  - ب) آمریکای شمالی و جنوبی از نظر دین، زبان و فرهنگ چه تفاوت‌هایی دارند؟
  - پ) آمریکای شمالی و جنوبی از نظر اقتصادی چه تفاوت عمده‌ای دارند؟
- ۵- دو کشور وسیع قاره آمریکای شمالی کدامند؟ چند کشور از آمریکای مرکزی و جنوبی نام ببرید.
- ۶- حدس بزنید تصویر شماره (۱) کدام جاذبه گردشگری آمریکا را نشان می‌دهد.
- ۷- به نظر شما مهاجرت متخصصان و دانشمندان یک کشور به کشورهای صنعتی پیشرفته، چه نتایجی برای آن کشور دارد؟

قاره استرالیا و اقیانوسیه

موقعیت و وسعت

اقیانوسیه کوچک‌ترین قاره کره زمین است. برخی صاحب‌نظران، استرالیا و جزایری را که در نزدیکی آن در اقیانوس آرام قرار گرفته، اقیانوسیه می‌نامند و آن را یک قاره، محسوب می‌کنند. برخی دیگر استرالیا را قاره‌ای مستقل به حساب آورده‌اند.

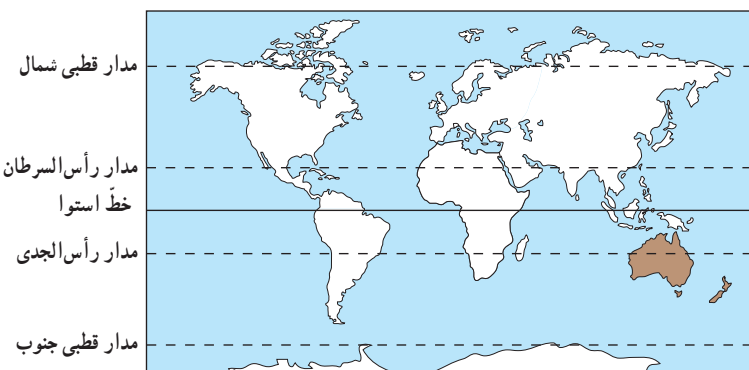
در هر صورت، استرالیا و اقیانوسیه، کم‌وسعت‌ترین و کم‌جمعیت‌ترین قاره‌های مسکونی جهان هستند.

این قاره در منتهی‌الیه جنوب‌شرقی قاره آسیا قرار دارد. به نقشه توجه کنید. همان‌طور که مشاهده می‌کنید، در

واقع استرالیا، سرزمین اصلی قاره اقیانوسیه است که همچون جزیره‌ای پهناور در اقیانوس آرام واقع شده.

در شرق استرالیا در آب‌های اقیانوس آرام، جزایر بی‌شماری به صورت پراکنده وجود دارد.

تعداد این جزایر به ۲۰ تا ۳۰ هزار می‌رسد. یکی از جزایر مهم و بزرگ اقیانوسیه، کشور نیوزیلند (زلاند نو) است.

فعّالیت

۱- به‌طور گروهی، استرالیا و نیوزیلند را در یک اطلس، پیدا کنید. سپس هر گروه، چند جزیره دیگر در اقیانوسیه نام ببرد.

۲- قاره استرالیا و اقیانوسیه در کدام نیمکره قرار دارد؟ نیمکره شمالی یا نیمکره جنوبی؟ چرا؟

۳- استرالیا از اطراف به کدام اقیانوس‌ها مربوط می‌شود؟

ویژگی های طبیعی

به نقشه ناهمواری های استرالیا توجه کنید. استرالیا تقریباً سرزمینی هموار است. فقط در شرق این کشور، رشته کوه هایی به موازات ساحل کشیده شده است. در شمال شرقی استرالیا بزرگ ترین صخره مرجانی* دنیا، به شکل دیواری از آب های اقیانوس آرام سر برآورده است. این صخره بیش از ۲۰۰۰ کیلومتر طول دارد و صدها نوع ماهی در اینجا زندگی می کنند. در این منطقه، امکانات خوبی برای گردشگرانی که از این صخره مرجانی بازدید می کنند به وجود آمده است.

○ صخره یا سد مرجانی

○ بیابان ویکتوریا، حدود ۳۵۰/۰۰۰ کیلومتر مربع وسعت دارد و در آن تپه‌های ماسه‌ای فراوان دیده می‌شود. در این منطقه، بومیان استرالیا از قبایل مختلف زندگی می‌کنند.

○ آیرز راک (عقیق سرخ)

○ کانگورو، نماد کشور استرالیا است و حدود ۶۳ گونه این جانور کیسه‌دار در کشور استرالیا زندگی می‌کنند.

آیرز راک، صخره‌ی ماسه‌ای عظیمی است که تقریباً در استرالیا ی مرکزی به وجود آمده است. این سنگ، بزرگ‌ترین تکه سنگ جهان است که حدود ۹ کیلومتر طول و ۳۴۳ متر ارتفاع دارد و جزء میراث جهانی یونسکو شناخته شده است. این منظره طبیعی در نزد بومیان، مقدس محسوب می‌شود.

فَعَالِیت

به نقشه، توجه کنید و به پرسش‌ها، پاسخ دهید.

- ۴- رشته‌کوه‌های نسبتاً مرتفع در کدام سمت استرالیا و به موازات ساحل کدام اقیانوس، کشیده شده‌اند؟
- ۵- در نیمه غربی استرالیا چه نوع ناهمواری وجود دارد؟
- ۶- جلگه مرکزی استرالیا از آبرفت‌های کدام رود، پدید آمده است؟ این رود به کجا می‌ریزد؟
- ۷- پهناورترین بیابان استرالیا چه نام دارد؟
- ۸- کاربرگه شماره (۱۸) نقشه استرالیا، نیوزیلند را انجام دهید.

اکنون به نقشه کشور نیوزیلند (زلاندنو) توجه کنید.
 نیوزیلند، کشوری کوهستانی است. رشته‌کوه‌های آلپ جنوبی را در این کشور، نشان دهید.
 بلندترین قله نیوزیلند چه نام دارد؟

○ کریست چرچ، میدان کلیسا، نیوزیلند

○ کیوی، مرغ نوک‌درازی است که پرواز نمی‌کند. این مرغ، نشانه و نماد کشور نیوزیلند است و تصویر آن را می‌توان روی سکه‌ها و تمبرهای این کشور دید.

استرالیا و نیوزیلند توسط دریانورد بریتانیایی، جیمز کوک در سال ۱۷۷۰ میلادی کشف شدند.
استرالیا تا سال ۱۹۰۱ مستعمره بریتانیا (انگلستان) بود. مهاجران اروپایی که به این قاره وارد شدند نیز
همانند مهاجران اروپایی در قاره آمریکا، با بومیان بد رفتاری نمودند و آنها را به بند کشیدند.

ویژگی‌های انسانی و اقتصادی

جمعیت، وسعت، زبان و دین

* استرالیا با وجود وسعت زیاد (۷ میلیون و ۶۸۶ هزار و ۸۵۰ کیلومتر مربع) جمعیت بسیار کمی (حدود ۲۰ میلیون نفر) دارد. اکثریت جمعیت استرالیا و نیوزیلند را مهاجران اروپایی (انگلیسی و ایرلندی) تشکیل می‌دهند و درصد بسیار کمی از جمعیت نیز بومیان هستند.

* زبان رسمی استرالیا، انگلیسی است، اما به دلیل مهاجرپذیر بودن، زبان‌های مختلفی در این کشور، تکلم می‌شود. زبان رسمی نیوزیلند نیز انگلیسی است. استرالیا و نیوزیلند از کشورهای مسیحی محسوب می‌شوند، اگر چه پیروان سایر ادیان نیز در این کشورها زندگی می‌کنند.

اقتصاد استرالیا و نیوزیلند

استرالیا و نیوزیلند جزء کشورهای

پیشرفته صنعتی در جهان هستند.

قاره استرالیا دارای

منابع و معادن فراوانی است.

مهاجران اروپایی با انتقال

سرمایه و فناوری‌های خود

به این سرزمین‌ها، موجب

پیشرفت‌های اقتصادی در این

قاره شده‌اند.

زراعت

○ پرورش گوسفند، استرالیا

استرالیا تولیدکننده و صادرکننده بزرگ گندم در جهان است. همچنین باغ‌های انگور و مرکبات فراوانی دارد و کشاورزی در این کشور به روش صنعتی و با استفاده از ماشین‌آلات، صورت می‌گیرد. استرالیا و نیوزیلند هر دو از مراکز مهم پرورش دام در جهان‌اند و محصولات دامی به ویژه گوشت و پشم، از صادرات مهم این دو کشور است.

صنعت نیز در استرالیا و نیوزیلند پیشرفته است. سیدنی و ملبورن دو بندر مهم استرالیا از مراکز مهم صنایع کشتی‌سازی و صنایع شیمیایی به شمار می‌روند.

گردشگری

استرالیا و نیوزیلند به دلیل وجود سواحل طولانی و تنوع محیطی و گونه‌های جانوری جاذبه‌های طبیعی زیادی برای گردشگران دارند و ساختن امکانات تفریحی و گردشگری باعث شده است که گردشگران بتوانند به‌خوبی از این محیط‌ها استفاده کنند.

○ خانه اپرا، سیدنی، استرالیا

فعالیت

- ۹- چند مورد از شباهت‌ها و تفاوت‌های طبیعی، اقتصادی، جمعیتی، فرهنگی و... استرالیا و نیوزیلند را بیان کنید.
- ۱۰- چرا نام رشته کوه‌های آلپ جنوبی یا برخی شهرها و مناطق استرالیا و نیوزیلند با مکان‌ها و نواحی اروپا هم‌نام است؟

واژه‌ها

سرخ‌پوست: سرخ‌پوستان آمریکا در واقع از نژاد زردپوست هستند. بنابر نظر برخی متخصصان، این زردپوستان هزاران سال پیش از قاره آسیا و از طریق تنگه بَرینگ وارد قاره آمریکا شده و آنجا سکونت کرده‌اند. این افراد، بومیان یا ساکنان اولیه قاره آمریکا بودند.

آنگلوساکسون: به ملت‌هایی که زبان انگلیسی، زبان رسمی آنهاست، آنگلوساکسون می‌گویند. فرهنگ آنگلوساکسون، ریشه در انگلستان دارد و از آنجا به سایر نقاط جهان، راه یافته است.

صخره مرجانی: سد مرجانی یا صخره‌های مرجانی، صخره‌هایی بسیار ظریف هستند که در سواحل با آب‌های گرم تشکیل می‌شوند. زیرا مرجان‌هایی که این صخره‌ها را به وجود می‌آورند، تنها در آب‌های کم‌عمق که نور خورشید به آنها بتابد، قادر به زندگی هستند. صخره مرجانی بزرگ استرالیا، تنها سازه موجودات زنده است که از فضا قابل مشاهده بوده است.

سازمان ملل متحد: سازمانی بین‌المللی که پس از جنگ جهانی دوم تشکیل شد و ۱۹۳ کشور مستقل عضو آن هستند و کشورهای عضو آن، در طی سال، جلسات مختلفی پیرامون موضوعات مختلف بین‌المللی برگزار و درباره آنها، تصمیم‌گیری می‌کنند. این سازمان دارای مؤسسات و سازمان‌های فرعی است.

به کار بندیم

یکی از فعالیت‌ها را انتخاب کنید و انجام دهید.

الف) درباره یکی از موضوعات قاره آمریکا (برای مثال ورود مهاجران به آمریکا، کشف آمریکا، صنعت، جاذبه‌های گردشگری، شهرها، دانشگاه‌ها، محصولات کشاورزی و ...) تحقیق و روزنامه دیواری درست کنید.

ب) درباره یکی از موضوعات قاره استرالیا و اقیانوسیه (کشف اقیانوسیه، سد مرجانی، جاذبه گردشگری، دامپروری در استرالیا و نیوزیلند و ...) تحقیق و یک روزنامه دیواری درست کنید.

پ) آیا کتاب «کلبه عمو تم» را خوانده‌اید یا چیزی درباره آن شنیده‌اید؟ پرس‌وجو کنید این کتاب مشهور، درباره چه موضوعی نوشته شده است؟

نقشه مصور قارهٔ آمریکای شمالی (کانادا و ایالات متحده آمریکا)

